

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1652-1663**

Sectio II. De Præcepto Quarto Decalogi Problemata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80586](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80586)

Sect. I. De Præcepto IV Recept Sent 237

uar. su. c. 14. n. 19. Sayr. in Clauis. l. 7. c. 7. n. 7. Tolet. lib. 5. c. 1. Filiuc. tract. 28. p. 1. a. num. 1. 9. Laym. l. 5. tract. 1. o. p. 2. c. 2. num. 6.

38
Obligatio
uxoris er-
ga virum.

Vxoris autem erga virum obligationes ad-
noto. Præter obedientiam debitam in reddi-
tione coniugalibus actus, tenetur etiam in iis,
quæ pertinent ad bonos mores, & familia gu-
bernationem obtemperare: ita ut nolle viro
obedire in materia graui præcipiente, ut velle,
Ipse viro, independentem gubernare, sit le-
thale peccatum. In rixis cum viro peccare po-
test, si cum in blasphemias sua moro-
sitate in rixa prorumpere faciat: vel si ex con-
temptu ei debitam submissionem non præstet,
dum præceptum est iustum. Tenetur vxor se-
qui virum, quo velit eam ducere, ut ibi coha-
bitent, quinque exceptis casibus: si mortis pe-
riculum imminet, si peccati mortalis subesset
periculum, si ipsa esset ancilla, si vir vagus es-
set, & ita post matrimonium factus. Si in con-
iugio pactum interuenisset, non mutandi lo-
cum, si tamen casus vigens mutandi continge-
ret, non obstante pacto, maritum sequi tene-
tur. Tolet. l. 5. c. 2. Nauar. sum. c. 14. num. 20.
Syluest. v. vxor. q. 8. Filiuc. tract. 28. p. 1. num. 144.
Sayr. in Clauis. l. 7. cap. 7. n. 10.

CAPVT VII.

De mutuis Magistri ac Discipuli obli-
gationibus.

41
Obligatio dis-
cipuli erga
Magistrum.

DISCIPULI erga Magistros honorem,
& reuerentiam debent. In rebus per-
tinentibus ad bonos mores eis, sicut
parentibus, tenentur obedire. Debet
diligenter studiis vacare: in quo possunt aliqua-

do grauitur delinquere ratione damni familiae
hanc ob causam illati. Pecunia a parentibus
tradita debet expendere iuxta Magistrorum,
quorum curæ commissi sunt, voluntatem, in
res videlicet honestas. Vnde in his delinque-
re possunt, nempe si ob finem mortalem stu-
deant, vel sine iusta causa, si Academia statu-
ta ad lethale obligantia non seruent, si sus-
fragantur indigno, aut curent alium indignum
suffragari, si scientias veritas, aut supersti-
tiosas ediscant, si contra veritatem a se co-
gnitam altercationes excitent non disputandi
gratia, & maxime si id cum scandalo fiat. Si de-
mum cum possint, stipendium Præceptorum non
soluant. Nauar. sum. cap. 2. §. nu. 59. Filiuc. tract.
28. p. 1. num. 149. & 150.

Iam verò obligatione Magistri erga dis-
cipulos annotari. Tenetur non dissimulare
discipulorum crimina, sed corripere, ubi fue-
rit opus. Debet adhibere studium, ut discipuli
in literis promoueantur: & curam eorum gere-
re in rebus ad mores attinentibus, & hone-
stam educationem. Vnde cauere debet, ne
animæ noxia documenta tradat: quæ essent,
contra Fidem, aut bonos mores: aut ne falsa
velut vera doceant ex industria. Quia hoc ef-
fet proculdubio mortale, sicut etiam, si auerte-
ret scholasticos auditores ab aliis Doctoribus
cum eorum iniuria, aut auditorum damno. Te-
netur præterea stipendia iusto maiora non exi-
gere. Nec se ad docendum exponere, si se non
agnoscat idoneum. Debet item se discipulo-
rum capui accommodare. Et non denegare
dignis Doctoratus insignia, aut indigno con-
cedere. Peccaret enim mortaliter præsertim in
Theologia, iure Canonico, Ciuili, & Medicina.
Filiuc. tract. 28. p. 2. a. n. 151. Nauar. sum. cap. 5.
numer. 55. Caiet. sum. v. Magistrorum pec-
cata.

39
Magistri, er-
ga discipulum
obligatio.

SECTIO SECVNDA.

De Præcepto quarto Decalogi, Problemata.

CAPVT VIII.

Circa mutuam parentum, ac filiorum
obligationem.

PROBL. I.

Parens, exponens filium, quando eum alere
potest, tenetur & non tenetur ad
restitutionem.

40
Ceterum sup-
pono.

SUPPONO, grauitur contra ius
naturale delinquere parentem,
qui cum filios legitimos vel spa-
rios alere possit eos exponit in
Templis, aut biuiis, aut ad ia-
nuas hospitalium, aut in locis publicis, vel secre-

tis: & teneri ad restitutionem pro educatione
loco illi, cui exposuit, & munus educandi sus-
cepit. Quæ quidem restitutio gerenda est pro
eo tempore, quo alius filius inferuire non po-
terat. Quia postea inferuendo aliis sibi vi-
ctum poterat comparare. Tolet. lib. 5. cap. 1.
num. 9. Nauar. sum. cap. 14. numer. 17. Ceterum
sunt nonnullæ vrbes, ut mea Vallisolerana, &
aliæ plures in Hispania, & in reliquis Regnis
Christicolis, quæ habent bona aliqua publica
ex prouentibus secularium reddituum, ad pue-
rorum expositorum educationem applicata. De
his dubitari, an parens filium, quem alere
poterat, ad restitutionem teneatur?

Non tenetur. Quia illa bona ad hunc finem
communi omnium ciuium consensu sunt ad-
dicta, & vnusquisque ciuis suam habet por-
tionem in huiusmodi bonis. Sic nonnulli quos,
presso nomine memorat Pagündez. 82. citadus.

Tenetur quidem. Quia licet ea bona com-
muni ciuium consensu ad hunc finem sint ap-
plicata

42
Non tenetur.

43
Tenetur pla-
plicata

plicata sunt tamen addicta pro alendis filiis expositis, quorum parentes inopia laborent, vt constar ex ipsa pioperis fundatione. Ita Syluest. v. *Adulterium*, num. 7. quaest. 5. Nauar. sum. c. 16. num. 40. Rebel. part. 1. de obligat. iust. l. 3. g. 10. num. 8. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. c. 1. n. 5.

44 *Existimo tene-
ri ad resti-
tutionem hos-
pitali esse ge-
rendam.*
Existimo omnino, cum ad restitutionem tene-
ri: eamque gerendam esse hospitali ipsi, vbi
infantes huiusmodi receptantur. At si aliqua ex-
tutionem hos-
pitali esse ge-
rendam. causa hospitali fieri non possit, pauperibus est
facienda, aut operibus piis id sacrandum, vt
communiter in materia restitutionis Doctores
aduertunt; proderit enim animabus ea bona
applicantium.

PROBL. II.

*Pater tenetur, & non tenetur filios, & fi-
lias spurias pauperes dotare si-
cut naturali iure alere
obligatur.*

45 *Tenetur qui-
dem.*
Tenetur quidem. Quia cap. Cum haberet,
De eo qui duxit uxorem eam, quam polluit,
id deciditur; ibi: *Vterque ad finem* (id est, tam
pater quam mater) *liberis suis secundum quod
eis suppetunt facultates, necessaria submini-
strent.* Vbi habetur spurios alendos esse à pa-
rentibus pro suarum facultatum ratione. Vnde
infertur, bene valere argumentum de alimentis
ad dotem: & idem esse dicendum de illis, ac
de dote. Quia dos datur in vitæ subsidium ad
alendam vitam, & loco alimentorum succedit.
Tenentur ergo parentes naturali iure filios &
filias dotare spurias pro ratione alimentorum:
sicut eodem ex iure alere tenentur: & ad id pos-
sunt in forensi iudicio, cogi si habeant facultates.
Sic Nauar. su. c. 14. n. 17. Syluest. v. *Alimentum*, n.
2. Bartol. in l. finali, ff. de his quibus vt indig. n.
7. Bald. in l. Et ne mater. C. de iure dotium. Sanch-
ez lib. 4. de matr. d. 26. num. 10. & lib. 7. d. 88.
num. 32. Azor. p. 2. cap. 40. quaest. 6. & alij.

46 *Non tenetur.*
Minimè tenetur, si non velit, nec ad id po-
test in foro externo cogi. Quia non valet ar-
gumentum de alimentis ad dotem: nam alimenta
dantur diecim, & in singulos menses, vel annos:
dos verò simul & in vno cumulo constituitur;
vnde in dote agitur de maiori parentum præiudi-
cio, quàm in alimentis. Quare licet patres teneā-
tur alere, non tamè tenentur filios spurios dotare:
possunt autem si velint, id efficere. Et quia in
dote erit scandalum, non autem in alimentis
soluendis, videtur pater suam incontinentiam
renouare, & alios suo prauo exemplo ad pecca-
tum inducere: non sic in alimentis præstandis.
Ita Panormit. ad cap. Pervenit, de arbit. num. 1.
Vasquez de succes. creata lib. 1. §. 20. num. 314.
Mcina tom. 1. de iust. d. 224. num. 22. & Fagund.
tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 1. num. 7. hanc senten-
tiam probabilem esse fatetur, & magis in eam,
quam in primam inclinare, licet primam eligat,
quia communior est, & plurium Doctorum
auctoritate fulcitur.

47 *Hoc puto
probabilius.*
Ego autem licet primam communiorem
etiam, & vltiorem æstimo, probabilior
credo esse secundam, cui quidem adhaereo. Quia
dos non constituitur primario ad alendam vi-
tam, sed ad familiam sustentandam; parentes

autem solum ductu naturæ tenentur, vitam fi-
liorum filiarumque spuriarum alere, non au-
tem sustentare familiam. Poterunt itaque pa-
rentes huiusmodi filios & filias si pauperes
sint, dotare, si velint, elemosyna titulo: non
tamen dotare; nec ad id possunt in foro inter-
no, aut externo cogi.

PROBL. III.

*Si filij qui votum castitatis emisere, id sepe
ex incontinentia violent: parentes pos-
sunt, & non possunt eis suadere, vt du-
cant uxorem.*

38
Certum est, delinquere lethaler parents
qui filium, aut filiam voto castitatis ad-
strictam cogunt coniugio colligari. Quæ-
rim verò, vtrum filio habenti votum castitatis,
& in concubinato existenti, & ita carnis stimu-
lis agitato, vt passim succumbat, & vix se se va-
leat continere, licite suadere possit, vt ineat con-
iugium, eique id præcipere: vt sic minus de-
linquat?

Potest planè. Quia ex duobus malis minus
est eligendum: minus autem malum est vnum
patrare peccatum, ducendo contra votum ux-
orem, quam plura sæpè contra idem votum sa-
crilegia committere. At licitum est minus ma-
lum consulere, vt maius vitetur, vt est commu-
ne astatum. Et quia filius per hoc patris consi-
lium minime ad peccandum inducitur: nam
cum ille maius peccatum, & plura peccata ex
peruerse naturæ debilitate patrare soleat, solum
tunc ad id inducitur, vt peccatum minuat, & vt
saltem à parte culpæ patrendæ desistat. Sic D.
Epiphanius lib. 2. cont. heres. 1. her. 61. Vbi post-
quam docuit, gravissimè delinquere, qui contra
castitatis votum matrimonio colligantur:
consulit ei, qui sæpè cadit vt matrimonium
ineat. Melius est (inquit) vnum peccatum habe-
re, quam plurimè melius est, lapsum palam sibi
uxorem sumere, quam quodidie occultis iaculis
fauari. Angel. v. Matrimonium. 1. impet. 5.
Veracruz part. 1. spec. a. 15. dub. vltim. Matienzo
lib. 1. recopil. tit. 1. rub. glof. a. num. 152.

50
Minimè potest. Quia vt minus malum lici-
tè consulatur, opus est, vt ad maius malum iam
quisque sit determinatus, & vt illius perpetra-
tionem resolutione elegerit, ac statuerit apud se
committendam: & non sufficit prauus habitus
hominem ad lapsum carnis impellens. Vnde
cum huiusmodi filius solum ex praua consue-
tutine succumbat, nec resolutione electum ha-
beat matrimonium: nunquam licitum erit post
votum castitatis illi matrimonium consulere,
cum id non sit consulere minus malum, sed
consulere malum simpliciter. Ita Syluest. v.
Matrimonium, 7. quaest. 5. disto 9. Sum. Altens.
pa. 2. l. 8. tit. 10. ar. vni. quaest. 10. Hostiens. sum. tit.
de voto, num. 5. Gregor. Lopez l. 2. v. Tan tenuos.
tit. 8. parr. 1. Sanch. l. 7. de matr. d. 1. m. 29. Fa-
gund. tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 1. num. 17.

51
Probabilius hoc longe existimo. Nam vt
licita sit consultatio, & suasio minoris mali,
opus est vt nullo alio remedio possit quisque
à maiori mali retrahi patratione, nisi illo mi-
nori malo sibi proposito: vt docet Sanch. l. 7.
de

apud Farin. *Pract. tom. 1. p. 1. tit. de delict. & pan.*
q. 24. a. num. 34.

29
 Non tenentur.

Non tenetur, sed ob crimen laesae maiestatis & haereticis, dumtaxat negari possunt filiis alimenta ad vitam necessaria post bonorum patris publicationem. Quia etsi parentes teneantur iura naturae filios alere, & filius loco succedat parentum; tamen ob hoc non impediuntur parentes quin possint omnia sua bona, nullis alimentis filiorum reservatis, hypothecae alicui subicere, & per contractum applicare: & ex vi huius hypothecae saepe a creditoribus omnia usurpantur, nullis deductis filiorum alimentis: Ergo à fortiori id poterunt per delictum: nam prior obligatio oritur ex voluntate propria parentum, posterior verò ex legis statuto ob bonum commune. Ita Imola. *Clement. Pallor. num. 15. de sentent. & re iudic. Ioan. Lupus cap. Per vestras, notab. 1. §. 23. num. 16. de donat. inter virum, & uxor. Simanc. de cathol. instit. tit. 29. num. 12. Lara. l. Si quis à liberis, §. si mater. num. 16. ff. de liber. agnosc. Sanch. l. 2. Decal. cap. 16. num. 15. Bossius. in sua pract. criminat. tit. de bonor. public. num. 8. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 2. num. 9.*

90
 Idem assero.

Certe exceptis criminibus laesae maiestatis, & haereticis, in publicatione omnium bonorum ob alia quaecumque delicta, semper reservantur filiis, natis ante praefatam publicationem, sua alimenta. Profectò ante latam haereticam sententiam incurta, & ante bonorum publicationem, gravissimum peccatum esset, filiis haereticorum alimenta negare, & inhumana crudelitas, ut asserunt primae sententiae Auctores. Et idem dixerim ante sententiam criminis laesae maiestatis incurta: nullo enim iure id geri potest.

PROBL. VII.

Tenentur, & non tenentur naturali ex iure, parentibus filiis, in extrema necessitate constitutis alimenta impertire.

61
 Non tenentur naturali iure, sed gentium.

Parentes quidem tenentur iure naturali alimenta praestare, filij verò parentibus non iure naturae, sed iure gentium. Quia natura descendit à parentibus in filios atque adeo propensiori naturae iure, & proximiori debent parentes liberos amare quam liberi parentes. Deinde quia bellum, in quibus totum ius naturae Author disposuit elucere hominum in exemplum, filios alunt suos, non tamen filij parentes praeter unicam cyoniam, cui id tanquam insigne attribuitur, & ob eam causam pietatis habetur in symbolum. Sic multi iuris Canonici periti, quos, presso nomine, memorat Fagund. citandus. Bartol. ad l. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc.

62
 Tenentur naturali iure.

Filij eodem naturae iure tenentur alimenta parentibus in extrema necessitate aut quasi extrema constitutis, qui tenentur parentes filiis providere. Quia parentes ac filij sunt correlativi. Unde quod de his dicitur, de illis necessum est dicatur. Et quia natura rationabilis strictiori iure obligat filios erga parentes, quam parentes erga filios: ut docet D. Tho. 2. 2. q. 16. art. 8. ad 3. Nam quidquid filius habet, habet à patre, pater verò nihil habet à filio: & ideo

ratione beneficij accepti tenentur filij parentibus maxime providere. Ita D. Tho. citatus. Sylvest. v. Filij. q. 22. Azor. tom. 2. l. 1. cap. 6. q. 1. Tolet. l. 5. cap. 1. num. 3. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 2. num. 12. & ex Iurisperitis Menoch. Cardoso, Surdus apud eundem Fagundez. Lege. Rebellum de iur. p. 2. l. 5. q. 8. num. 8. pra. omnibus doctissimè de hac re differenter.

Equidem licet ius naturae absolute magis inclinet parentes, ad providendum de alimentis filiis, ut in belluis aspiciatur: non ita ius naturae rationabilis; plus enim ius naturae rationabilis filios inclinat ad providendum parentibus propter beneficium totius esse, ac vitae ab eis acceptum: quam parentes ad providendum filiis, cum nihil ab illis acceperint.

PROBL. VIII.

In necessitate extrema prius succurrendum patri, quam proprio filio: prius succurrendum proprio filio, quam patri.

In extrema necessitate prius quis succurrere debet proprio filio, quam parenti. Quia propensione naturae plus amant parentes filios quam quos genuerunt, quam parentes, à quibus fuerunt ipsi progeniti: amant enim illos tanquam aliquid sui, ac proinde amant se in filiis: amant enim in filiis illud esse, quod à se acceperunt. Unde succurrendo in extrema egestate filiis, quasi sibi succurrunt: prius autem sibi debent, quam parentibus subvenire. Sic Bartolus ad l. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc. Angel. v. Filij. n. 24. & alij Iurisperiti.

In necessitate extrema prius quis subvenire debet parentibus, quam propriis filiis. Quia si filij totum suum esse, ac vitam, & quidquid habent, à parentibus habent: parentes verò nihil habent à filiis praeter iacula, spinas, & curas, quibus maxime anguntur, iuxta illud Iacobi Genes. 49. Ruben primogenitus meus, principium doloris mei. Certè cum doloris sui principium vocat, quia cum primus illius filius esset, primò cepit parentem curis stimulare circa vitam illius remedium querendum. Ita Tolet. l. 5. cap. 1. num. 3. Sylvest. v. Filij, §. 16. Azor. tom. 2. l. 1. cap. 3. q. 16. Schola Thomist. post D. Tho. 2. 2. q. 26. a. 8. ad 3.

Porro necessitas extrema, cum parens adeo est inops ut neque habeat victum, nec vestitum, neque industriam ad illum comparandum: & necessitas gravis, cum ad se alendum cogatur elemosynam petere contra statum decentiam: adeo filium adstringit in parentem, ut in utraque, si possit, ei teneatur sub mortali de necessitate ad vitam providere: in extrema patri prius, quam filio: in gravi prius filio, quam patri. Ratio diversitatis est, quia extra necessitatem extremam sola naturalis propensio & ius naturae praecise à ratione consideratur in parentibus erga filios: propensione autem naturae magis diligunt parentes filios, quam filij parentes. At cum illos ex praecisa naturae vi nament, consequens est, ut ex ipsa praecisa vi naturae plus illis debeant extra extremam necessitatem providere, quam parentibus. At verò in extrema necessitate consideratur ius naturae ratione formata: dicitur autem naturalis ratio

Secl. II. De Præcepto IV. Problemata. 24

tio, vt in extremis magis diligamus eos, à quibus maiora accepimus beneficia. D. Tho. 2. 2. q. 26. a. 8. ad 2. fat. *Patribus secundum rationem coniunctionis ad se ipsos naturaliter pluris sunt filij diligibiles secundum autem rationem eminentioris boni, (id est, secundum considerationem maioris beneficii) filijs naturaliter pluris sunt parentes diligibiles.* vtraque quidem necessitas tam grauis, quam extrema adeo obligat filios, vt lethaliter delinquant, si relictis parentibus, Religionem ingrediantur.

PROBL. IX.

Tenetur, & non tenetur filius in Religione professus, ex ea exire si in saeculo melius possit parentes graui necessitate laborantes succurrere, siue necessitas ea antecesserit professionem suam fuerit ei subsecuta.

67 *Certa suppo-* **S**uppono, in necessitate extrema parentis teneri filium professum à Religione exire etiam praelatis renitentibus, vt illi opulari valeat. Quia præceptum naturale honorandi, alendique parentes est prius & absolutius obligatione vitæ ex professionis votum nam votum ex natura sua fuit conditionatum, hoc est: *Votum professionem, & me nunquam habitum, ac claustrum dimissurum, nisi hoc meum votum aliquando præcepto alicuius naturæ repugnet.* Tota ergo difficultas est, an non in extrema, sed in graui parentum necessitate teneatur filius professus à Religione exire, si sic parentes possint iuuare? In primis verò communis omnium sententia est, non teneri, nec posse licite exire, si melius aut æque benè ex Religione, ac in saeculo parentes possint à filio iuari. Solum ergo questio manet de iis filiis professis, qui in saeculo (non ex Religione) parentum possunt sufficienter necessitati subuenire.

68 *Tenetur exi-* **T**enetur filius professus egredi petita, & non obtemperare licentia ad grauem parentum necessitatem subleuandam, siue ea necessitas antecesserit professionem, siue eam subsequere-tur. Quia tam vota, quam iuramenta quibus nos Deo obligamus, semper intrinsecè hanc secum deferunt conditionem: *Poneo, dummodo hoc Dei præcepto, aut vinculo naturalis iuris non repugnet.* At de præcepto Dei, ac iure naturali est, vt filij parentes iuuent, ac colant in graui necessitate constitutos, si possint. Et quia si ea grauis necessitas accideret antè professionis votum sufficienter impediret ingressum Religionis filiorum voto promissum: ergo post professionem in tantum impediet obligationem illius, illamque suspendet, in quantum aduersatur subsidio debito de iure naturæ parentibus, cum facta fuerit notabilis rei promissæ mutatio. Sic Anchona *de potest. Papæ*, q. 5. a. 1. Henric. de Ganda. *quodlib. 6. q. 9. Ian-* sen. *concord. Euang. c. 60. ad illa verba, vos autem dicitis, Viguer. l. 1. Instit. moral. c. 6. §. 7. Corduba in Regul. D. Francisc. c. 2. q. 6. a. 2. Citari assolent pro hac sententia Maior in 4. dist. 38. q. 16. concl. 2. Adrian. *quodlib. 1. a. 3. ad 7. & Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.**

Palati. in 4. dist. 38. d. 1. in solut. ad 3. sol. mihi 853. Sed hi tres, si perpendantur accuratè, de necessitate extrema, haud de graui loquuntur.

Non tenetur filius professus egredi ex Religione, si parentum grauis necessitas professionem subsequuta fuit: tenetur verò, si præcesserit. Quia si parens antè professionem iam erat in illa graui necessitate, iniuste filius professionem emisit, ac proinde egredi tenetur. Et quia cum antè professionem teneretur filius parentes iuuare, transit per professionem cum eo onere in potestatem praelati; res enim semper cum suo onere in potestatem alterius transit. *Ex literis, de pignoribus.* At si parentum necessitas professionem subsequitur, nulla erit filio obligatio deferendi Religionem. Quia præceptum succurrendi parentibus non obligat filios ad relinquendum statum, sed intra eundem statum quem habent illos obligat; si enim filij sint coniugati, non obligat illos ad relinquendam uxorem, & habitandum cum parentibus causa illis succurrendi. Ita Tolet. l. 5. c. 1. num. 5. Nauar. *sum. c. 14. n. 14. Syluest. v. Religio 6. q. 9. Ludou. Lopez p. 1. Instit. c. 54. Rodrig. to. 2. sum. c. 6. numer. 4. Anton. Cucus l. 3. Instit. maiorat. tit. 1. n. 16.*

Ego autem partim cum prima, partim cum secunda sententia Doctoribus conuenio. Non tenetur filius validè professus egredi Monasterio, petita, & non obtemperata facultate, ad parentes in graui necessitate constitutos succurrendum, siue ea necessitas daretur antè, siue post professionem: potest tamen id efficere, si velit, præfata facultate petita, & non obtemperata. Quia si filius sit Clericus, non tenebitur militiæ nomen dare vt parentes in magna necessitate constitutos iuuet: quamuis eo solo modo, eos iuuare possit, & aliter non possit; nam status illius id non patitur. Ergo neque filius professus tenebitur eos iuuare Monasterio, ac habitu dimisso; id enim Religiosus status non patitur; poterit tamen id gerere, si lubeat, petita, (vt dixi) & non obtemperata facultate. Quando enim finis est licitus media vnica ad talem finem licita etiam erunt. Certè Prælati habent iustam causam concedendi Religiosis hanc licentiam, si ab eis petatur, si extrà Monasterium succurrere parentibus possint, & intrà non valeant: Ergo iustam causam habebit tunc Religiosus exeundi, ea petita, & non obtemperata ratione granitatis, ac necessitatis materia. Mecum Sa *v. Religio, numer. 2. Armil. v. Pietas, numer. vni. Rosel. v. Religio 2. cap. 7. D. Antonin. p. 3. tit. 16. c. 2. §. 1. Corduba sum. q. 141. a. 2. Alenl. 3. p. q. 33. memb. 4. a. 1. Manuel. to. 2. qq. Regul. Hanc licentiam possunt dare Generales, & Prouinciales.*

Nauar. l. 3. *Consl. tit. de Regularibus, in edir. 1. consil. 55. nu. 2. in 2.*

verò consil. 71. num. 2.

X

PROBL.

PROBL. X.

Quando Religiosus petita, & non obienta licentia, Monasterium licite egreditur, ad inuadendos parentes in graui necessitate constitutos: potest, & non potest licite habitum externum dimittere, si dimisso valeat, & non dimisso non valeat parentes inuare.

71
Potest quidem.

Potest quidem. Quia cui conceditur finis, conceditur etiam medium necessarium ad talem finem. Sic Fagund. 10. 2. Decal. l. 4. c. 2. nu. 28. Nauar. in commento 3. de Regular. num. 49.

72
Non potest.

Non potest. Quia huiusmodi licentia dimittendi habitum à solo Papa concedi potest, cum sit res grauissima, & tam aliena à Regulari statu, ut neque etiam Religiosus professus factus Episcopus habitum possit exuere. Vnde si solus Papa eam dare potest, minimè poterunt eam Superiores, & consequenter neque etiam ipse Religiosus habitum poterit ea petita, & non obienta dimittere. Ita Rodrig. 10. 2. sum. c. 6. n. 4. Nauar. mutans consilium l. 3. Consil. tit. de Regular. Consil. 5. 4. num. 2. in 2. edit. Consil. 72. num. 2.

73
Existimo potest habitum dimittere, in hoc casu.

Crediderim planè posse huiusmodi Religiosum habitum dimittere, si non aliter, nec alio modo inuare parentes valeat graui necessitati addictos, nisi illo dimisso. Nam si ei tunc licitus est egressus, cur non licebit etiam medium necessarium ad hunc finem: præsertim cum non habitus, sed virtus Religiosum efficiat. Nec est simile de Episcopi exemplo. Quia nulla necessitas Episcopum cogit Regularem ad exuendum suæ Religionis habitum ut patet. Profectò quod Prælati Religionum, qui facultatem dare possunt Religioso, ut ad tempus Religionem egrediatur ad inuadendos parentes: possunt etiam eam dare ad habitus mutationem, si sic valeat illos inuare, & aliter non valeat. Quod clarè Nauarrus pro prima sententia citatus supponit. Docet enim præfatam licentiam non esse concedendam ab Ordinario Prælato Religiosorum, nisi quando habitu retento parentes suos commodè inuare non possint. Ergo ex sententia Nauarri, quando aliter eos inuare non possunt, poterit eis proprius Prælatus licentiâ ad mutandum habitum impertire. Monuerim, quæ hæcenus dicta sunt de parentum necessitate, intelligenda etiam esse de necessitate reliquorum ascendentium, auorum scilicet, & proauorum. Quia omnes illi uti parentes reputantur, & sunt hæredes necessarij decedentiam ab intestato, & descendentes eorum ad inuicem ipso iure, & idèd mutuo sibi alimenta præstare tenentur, si necessitas urgeat.

PROBL. XI.

Parentibus, & creditoribus ad extremum redactis, tenentur, & non tenentur filij potius parentibus, quam creditoribus subuenire.

74
Tenetur potius subuenire creditoribus, quam parentibus.

Quando debitor, & creditor simul ad extremam necessitatem deueniunt, tenetur debitor, potius creditori quam sibi ipsi subuenire: Ergo à fortiori tenetur potius creditori, quam parentibus necessaria præstare. Antecedas probatur: quia duplici iure ac nomine ea res creditribus debetur, & quia res est sua, & ab eo accepta fuit: debita enim non computantur cum bonis debitoris; & quia est in ex-

trema necessitate constitutus: debitor autem vnico tantum iure, & titulo eam potest retinere, ratione scilicet extremæ necessitatis; Ergo tam ipso debitor, quam parentibus illius ad extremam necessitatem redactis, tenetur debitor eam rem potius creditori reddere, quam sibi retinere, aut ea parentibus subuenire. Sic Scotus in 4. dist. 15. q. 2. a. 2. Richard ibi, a. 5. q. 4. ad 5. Gabr. ibi, n. 2. a. 2. concl. 2. Medina de resit. q. 3. claus. 4. ad 4. Angel. v. Resitutio, n. 3. Armil. ibi, num. 27. Nauar. sum. cap. 17. num. 60.

Non tenetur debitor potius creditori, quam sibi, ac parentibus subuenire; sed sibi, & parentibus prius, postea creditori. Quia in extrema necessitate omnia quoad vsum tantum, non quoad dominium, sunt communia. l. 2. §. Cum in eadem. ff. ad legem Rodianam de iactu. Fucunt enim res à principio diuise sub conditione redibilitatis, ut scilicet, in extrema necessitate ad suum priorem statum communis, quoad vsum tantum redirent: vnde cum vsum ipsius rei in ea extrema necessitate factus sit communis, & aliquin magis quis parenti astringatur, quam creditori, & melior sit conditio possidentis: hinc fit, ut parente, & creditore ad extremam necessitatem deuenientibus, potius parenti quam creditori ea re debitor subuenire teneatur. Ita Azor. 10. 1. l. 1. c. 8. q. 5. Palud. in 4. dist. 15. q. 2. a. 1. concl. 1. Sotus l. 4. de iust. q. 7. a. 1. ad 4. Caiet. 2. 2. q. 62. a. 5. ad 4. Tabie. v. Resitutio, quæst. 4.

Duplicem sententiam, valdè esse probabilem iudico, secundam verò probabiliorem. Itaque non tenetur debitor in eadem necessitate constitutus extrema, prius creditori, quam sibi succurrere; quia possidet ipse, & quia res in ea circumstantia, quoad vsum ad priorem statum communis rediit. Creditore autè, & paritè eadè necessitate pressis, prius succurrere debet filius debitor parenti, quàm creditori subuenire.

PROBL. XII.

Esse teneatur debitor prius sibi, quàm creditori subuenire, dum ipse, & creditor eadem extrema laborant necessitate. Porro redeunte meliori fortuna, debitor tenetur, & non tenetur, id quod parenti dedit succurrendo, creditori restituere.

Tenetur equidem. Quia in extrema illa necessitate non dominium rerum, sed vus tantum factus fuit communis. Quare cum dominium rei semper apud creditorem maneat, sequitur, præterlapso ea necessitate, & fortuna meliori redeunte, rem domino suo esse restituendam. Sic Nauar. sum. c. 17. n. 61. Tolet. l. 8. c. 26. n. 4. in alia editione, l. 5. cap. 24. vers. ult. Vbi docet, eum qui aliquid ab aliquo in extrema necessitate accepit, vel ab eo furto abtulit, si postea ad pinguiorè fortunà redeat, teneatur illud restituere. Medi. C. de penit. tr. 5. de elec. mos. Adrian. in 4. de resit. Almayn. in 4. dist. 15. q. 2. Couar. regula. peccatum. part. 2. §. 1. num. 4. Ioan. Andr. & Abbas ad cap. si quis, de furto. Fagund. libr. 4. Decalog. cap. 2. num. 3.

Minimè tenetur. Quia omnis restitutio obligatio, vel oritur ex ratione rei acceptæ, vel ex ratione iniustæ acceptionis: Atqui is, qui consumpsit alienum in extrema necessitate constitutus, non obligatur ratione rei acceptæ, iâ enim ea res apud eum non extat cū bona fide ab eo cōsumpta fuerit: Ergo non tenetur illa ex hoc capite restituere.

Sec. II. De Præcepto IV. Problemata. 243

restituere. Nec tenetur etiam illam restituere ratione iniustæ acceptionis, quia bona fide accepit, & bona sine conumpitione omnis acceptio aut est iusta, aut est iniusta; in presenti casu non potuit esse iniusta, nā res accepta fuit bona fide, & quia in extrema necessitate omnia sunt communia. Itā Scot. in 4. d. 15. q. 2. a. 4. Syl. uel. v. *Furtum. q. 5. Navarra de restit. l. 3. c. 1. numer. 344. Angel. v. Furtum. quest. 37. Fumus ibi. num. 10. Roel. ibid. numer. 5. Tabie. v. Restitutio. quest. 4. Azor. tom. 2. libr. 12. cap. 8. quest. 7.*

79 Primam sententiam probabiliorē esse crediderim. Quia si res ante extremam necessitatem deberetur ex contractu vel quasi contractu: ex delicto, vel quasi ex delicto: & postea quis in extrema necessitate positus consumeret illā restituere deberet, vel restitutionem illius soluere, ut est communis opinio: Ergo etiam tenetur restituere, quando in summa necessitate accipit, ac consumit, si postea ad ditiores pervenit statum, cum eadem sit ratio. Certē lege tantum charitatis, misericordiæ, ac pietatis, tenemur succurrere proximo extremē laboranti, non de iustitia: commodando scilicet, vel alio modo ei de remedio providentes, vel locando, quo ab ea necessitate subleuetur: non dando, nec tradendo, ac transferendo dominium illius; alioqui illi, qui alibi est dives, & in hoc loco extremē eget, teneremur ex iustitia rem dare, non commodare, aut locare: quod est dictu durissimum. Si enim teneremur illam de iustitia ei dare, poterit ille in ea necessitate hic positus, & alibi abundans, eam absque obligatione restitutionis furari, quod absurdum esse, quis non videat? Ceterum quamvis quis in extrema necessitate constitutus licet rem accipiat, & consumat: accipit tamen, & consumit ea conditione, ut postea ad meliorem fortunam recurrens pretium illius restituat. Fuerunt enim à principio res eo pacto diuise: nec per consumptionem quis fit illarum dominus, sicut qui rem emit bona fide, & consumit; tenetur postea, bona fide sublata, & mala fide redeunte, eam restituere; quia sub ea conditione in ipsa emptione ac venditione tacite inclusa illam emit.

PROBL. XIII.

Filij maiores natu tenentur, & non tenentur, debita parentum soluere ex bonis maioratus.

80 Tenetur solvere. Filij primogeniti, qui nihil aliud bonorum præter maioratum à maioribus institutum à patre acceperunt, tenentur soluere debita patri contracta ad familiam alendam, solvendam famulorum mercedem, domus locationem, &c. (& idem est dicendum de maioratu, quem patres instituerunt, siue ante siue post debita contracta.) Quia ea debita parentum conuersa fuerunt in utilitatem filiorum primogenitorum, ad quos bona vinculata maioratus spectant: At ubi res aliena conuersa est in alienius utilitatem, quamvis ille non acceperit, tenetur tamen in defectum accipientis, qui soluendo non est, Esob. & Menz. Theol. Moral. Tom. IV.

eam soluere. l. *His solis. ff. de condit. indebiti. vbi* decernitur, ius repetendi pecuniam competere solum contra recipientem: quod intelligendum est, quando recipiens est soluendo; nam si soluendo non sit, competit etiam iuxta *Notam. v. Proficit* contra eos, quibus proficit, modo illi rem eam habeant ex causa lucrativa: scilicet si ex onerosa: sed quando parentes pecunias mutuas acceperunt, pecuniæ illæ conuersæ fuere in utilitatem, ac commodum filiorum, habentque illas ex causa lucrativa: lucrati enim sunt eam utilitatem, & illud commodum, non ex causa onerosa: Ergo patre impotente ad soluendum, tenentur filij maiores natu ea debita persolvere. Sic Gabr. in 4. dist. 15. q. 3. pot. 3. proposit. D. Tho. 2. 2. q. 62. a. 7. ad 2. Bartol. l. *His solis. ff. de condit. indebiti. Lupus rubr. de donat. inter virum, & uxorem. §. 66. n. 5. & 6. Barbo. l. si constanti. 2. §. num. 5. 2. ff. solutio matrimonii.*

Filij primogeniti non tenentur illa debita à patre contracta soluere ex bonis suis, aut ex redditibus maioratus. Quia si Antonius v. gr. ut suis satisfaciat creditoribus multam pecuniam mutuat petat, & accipiat bona fide, putans se potest eam posse soluere, et si postea contrarium eveniat, nemo dicet, creditores illos, quibus eam pecuniam soluit, teneri eam soluere posterioribus creditoribus, à quibus eam accepit: & tamen tota ea pecunia in illorum utilitatem conuersa est. Ergo similiter quamvis pater inop. expenderit aliquam pecuniam, quam ab illis mutuo accepit in filiorum alimentum, & utilitatem, non tenebuntur filij ex propriis bonis vinculatis ea debita soluere, quamvis in illam utilitatem fuerint conuersa. Itā Sanchez l. 9. de matr. d. 4. n. 28. & 29. Alciat. l. si eum servum 27. ff. si certum petatur. Decius ibi. n. 1. Molina tom. 2. de inst. d. 435.

Probabilis satis hæc sententia est, sed probabilior planè eligo primam. Nam quando pater est pauper, & filij divites, tenentur filij patrem alere cum tota familia: Ergo filij maiores natu cum sint divites, tenentur soluere debita facta à patre ad ipsos, & eorum familiam sustentandam. Et quidem alienum prorsus à ratione est, ut creditores amittant pecuniam illam, quam nobilibus gratis accommodarunt de qua constat, fuisse conuersam in commodum, & utilitatem filiorum maiorum natu; alioquin enim liceret filiis maioribus natu habentibus bona vinculata furari, salvis bonis vinculo astrictis, ad alendos parentes, & familiam illorum, cum id perinde sit, nisi enim creditores illam eis pecuniam accommodarent, bona maioratus minuerentur magis, ac magis, ac oppignorarentur: cur ergo non tenebuntur postea filij ad huius debita?

PROBL. XIV.

Possunt, & non possunt filia in qualibet ætate cuiusque nubere siue digno, siue indigno absque metu exclusionis à dote, & alimentis. Quia huiusmodi præscriptio ex hereditationis per ius Canonicum est, & non est abrogata.

Possunt ex iure patres filias exheredare, & eisque alimenta, seclusa extrema necessitate, negare, si ante vigesimum quatum annum

X 2

annum ætatis suæ sine parentum consensu nupserint, vel peccaverit in corpus suum, vel luxuriosam vitam elegerit. Quæsierim itaque, num hodie possint filii in qualibet ætate cuicumque siue digno, siue indigno nubere absque metu exclusionis à dote, & alimentis?

⁸⁴ Possunt quidem. Quia huiusmodi poena per ius canonicum in fauorem matrimonij est abrogata. Hæc enim poena manifestè est contra libertatem matrimonij, quam Ecclesia inuolabilem admodum esse requirit, & quæ de causa nulla poena in ea locum habet, ut patet ex cap. *Gemma mulier*, de sponsal. quamquæ Ecclesia grauiter tuetur. Trident. sess. 24. c. 9. ibi: *Quare cum maxime nefarium sit, matrimonij libertatem violare, præcipit Sancta Synodus Magistratibus & principibus secularibus cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directe vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant.* Ergo talis poena erit nulla, & ipso iure abrogata, cum libertatem matrimonij lædat. Sic Nauar. sum. c. 14. n. 15. D. Tho. 2. 2. q. 124. a. 5. Couar. p. 2. de matr. c. 3. §. 8. n. 6. Ledef. 2. in 4. q. 49. a. 6. qui legem Tauri 49. damnat, quæ hanc poenam statuit in filiis sine consensu parentum nubentes. Sanch. l. 4. de matr. d. 65. n. 2. quamuis contrarium dicat probabilissimum.

⁸⁵ Minimè possunt. Quia huiusmodi poena per ius Canonicum non est abrogata. Quia matrimonium non solum est sacramentum, sed etiam contractus civilis, & quo ex capite est contractus non effugit iuris civilis dispositionem; potest enim ius civile poenas statuere, ad coercendum contrahentium abusus, & ad vitanda scandala, quæ inde & plurima, & maxima assolent oriri. Certè quamvis causæ matrimoniales, in quibus agitur de iure, ac valore matrimonij; nempe an sit validum, vel irritum: an cum peccato, vel sine peccato contractum: sint merè spirituales, & ad Ecclesiæ tribunal pertineant, ut deciditur in Trident. sess. 24. can. 12. tamen abusus matrimonij per poenas coercere, & leges poenales ad illos coercendos statuere, non est causa merè spiritualis; sed negotium est merè temporale. Sic causa hæresis merè spiritualis est, quando agitur, num hic homo fuerit hæreticus, necne? & an poenas hæreticis statutas incurrat? & tamen ius civile, ac secularis potestas poenas contra hæreticos statuit, ad vim hæreseos cohibendam; & valida sunt leges, ac iustæ, minimèquæ abrogatæ. Ita Rebel. p. 3. de iust. l. 1. q. 16. c. ult. n. 29. Molina to. 1. de iust. tr. 2. d. 176. Salon 2. post q. 61. tr. de domin. q. 5. a. 5. Vega l. 55. sum. casu 359. Viguer. Ledef. & alij apud Santium citatum n. 1. Fagund. to. 1. Decal. l. 4. c. 3. n. 5.

⁸⁶ Equè probabilem vitam & alteram sententiam esse existimo, magis autem approbo secundam, ut mihi eligam. Nam iudico, huiusmodi poenam non esse contra matrimonij libertatem; cum adhuc liberè, & validè possint filii sine parentum consensu contrahere. Imò non solum contrahentium libertas non arctatur, sed perficitur, cum libertas ad ordinatè contrahendum poena præscripta admittitur, seu retardatur: alioquin Deus & Angeli liberi non essent ex eo, quod peccare non possint.

Nec leges civiles contractum matrimonij puniunt, vsumque iuris in tradenda mutua corporis potestate; sed inobedientiam, & inordinationem in hoc iure abutendo. At Tridentini testimonium nihil probare ad inuentum Doctorum primæ partis reor. Neque enim negamus, causas matrimonij esse merè Ecclesiasticas, & spirituales, quæ ad iudicium Episcopi spectent; sed dicimus, aliud esse causam matrimonialem, aliud prohiberi abusu Reipublicæ secularis ipsis contrahentibus noxiū, qui coniunctus est cum ipsa causa spirituali. Illud primum spectat solum ad Ecclesiasticam potestatem: punire autem hoc secundum, postquam matrimonium est contractum, nihil se immiscendo, an contractus sit validus, an invalidus? an iuxta Ecclesiæ leges celebratus, nec ne? ad secularem atinet potestatem: ad quam eadem ratione pertinet, sancire antecesser leges, & poenas statuere, quibus huiusmodi abusus coercantur, vel puniantur.

PROBL. XV.

Potest, & non potest de iure communi, ac Casareo filia, quæ ante vigesimum quintum ætatis suæ annum nupsit indigno, libero tamen, sine parentum consensu, exheredari.

⁸⁷ Potest equidem. Quia quod ad patris vel matris iniuriam atinet, perinde est, indigno nubere, ac turpem vitam eligere: & ius commune hæc merito debet paria reputare, cum non maiorem ingratitudinem committat in parentes filia, quæ absque illorum consensu turpem vitam eligit, quam quæ nubit indigno. Sic Rebel. p. 2. de iust. quæst. 14. section. 2. numer. decimosexto. Molina de primogen. l. 3. capite 9. à nup. 32. Couar. p. 2. de sponsal. cap. tercio §. octauus, numero quinto. Glof. ad c. de raptorib. Barbosa 4. p. legis 1. ff. soluto matrimon. numer. 39. Anton. Gomez. tom. 1. variar. c. 15. numer. 12. Iulius Clarus §. Testamentum q. 41. Porro hi Auctores nituntur Authenti. Ut cum de appellationib. §. causæ ubi statuitur, ut si alicui ex parentibus volenti filia, vel nepti maritum dare, & dotem secundum substantiæ vires adicere: illa verò non consentiat, sed luxuriosam vitam elegerit, exheredari posse: modo tamen illa vigesimum quintum ætatis annum non expleuerit. Nam si illos expleuerit, & parentes distulerint, ei maritum querere, & ex eo congerit, in suum corpus peccare, aut sine consensu parentum libero homini, & non seruo nubere, parentes eam exheredare non poterunt. Nolumus enim (ait Authenticum) hoc ad filia ingratitudinem imputari. Quia tunc non sua culpa, sed parentum id commississe cognoscitur.

⁸⁸ Minimè potest. Quia præfatum Authenticum solummodo loquitur de filia, quæ ante vigesimum quintum ætatis suæ annum elegit, luxuriosam

Secl. II. De Precepto IV. Problemata. 245

riofam vitam degere cum tamen ei pater velit dotem, & maritum dare: & nihil loquitur, nec verbum quidem de filia, quia nubit digno, vel indigno: ut patet ex illis verbis: *si alicui ex parentibus volenti filia sua vel nepti maritum dare, & dotem secundum vires sua substantie pro ea prestare: illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit.* Ergo cum sit questio de materia penali, non est extendenda illa poena exheredationis de casu ad casum non solum ob paritatem: sed nec etiam ob maiori- tatem rationis iuxta receptiorem sententiam. Ita Molina *ro. 1. de iust. d. 176. num. 48.* Fagund. *tom. 1. Decal. l. 4. cap. 3. num. 8.* Sanch. *l. 4. de ma- ri. d. 23. num. 3.* Henricq. *l. 1. cap. 6. n. 3.* & plures alij à Sanctio citati.

89 Certè hanc partem longe probabiliorem esse reor: nec contrariam approbarim. Nam postquam illud Authenticum præscripsit, posse exheredari filiam, quæ post vigesimum quin- tum ætatis suæ annum, sine patris consensu ma- rito se se colligavit, mancipio tamen, & non li- bero: & postquam annoveravit casus, in quibus parentes possunt filias, & filij paren- tes exheredare, statim addit: *sed quia cau- sa, ex quibus ingratum liberi debeant indicari in diuersis legibus dispersa, & non aperte declara- tas invenimus: ideo necessarium esse perspexi- mus, eas nominatim præsentis lege comprehendere: ut præter ipsas nulli liceat, ex alia lege ingra- titudinis causas apponere, nisi quæ in huius con- stitutionis serie continentur.* Quibus verbis satis ius commune voluit paritatem rationis exclu- dere aliarum causarum. Vnde cum in his non contineatur casus de filia, quæ ante viginti quinque annos ætatis nubit indigno: profecto præter rationem, & iuris communis intentio- nem poenam exheredationis præfati Doctores ob paritatem rationis extendunt ad filiam, quæ nubit indigno: cum re vera non sit utrobique ratio; minor enim ignominia parentum est, filiam turpem vitam agere, quam indigno nubere.

PROBL. XVI.

Quando pater non exheredavit filium, nec filius patrem de iure communis possunt, & non possunt heredes hoc allegare, ut ab eis hereditatem adimant.

90 **P**ater casum assignatum de filia nubente in- digno contra parentum voluntatem, plures casus à iure assignantur, in quibus parentes filium, & filius parentes exheredare possit: quos opere pretium indicare. Quatuordecim itaque casus annuero, in quibus filij, ac filia à patre, aut matre exheredari possunt. Si filius vel filia violentas manus in patrem, vel in matrem in- iecerint. Si in eos verba iniuriosa iactauerint præsertim in loco publico, ubi robore offendi possint. Si contra parentum voluntatem mimos egerint, & se histrionibus associaverint. Si vene- no vitam parentum de medio sustulerint, vel tollere tentauerint. Si quacunque alia via do- losè mortem patris, aut matris procuraverint. Si filius cum nonerca sua vxore patris, aut cum cõ- cubina, quam pater domi habeat, aut alar, con- cubuerit. Si libellum famosum obtulit Iudici *Esob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.*

contra patrem, vel matrem, & eorum de- lator extitit. Si pater, vel mater carcere detenti sint, & filius masculus ab illis re- quisitus, pro illis fideiussor esse noluerit, cum tamen bona sufficientia ad id habeat. Si filius, vel filia prohibeant, parentes agere testamen- tum, si enim tunc post eam prohibitionem, illud condere potuerint, in eo ipso testamento, eos po- terunt ob eam causam ab hereditate exclude- re. Si pater, aut mater in furorem, vel in amen- tiam denenerint, & filius, vel filia, illorum ne- glexerint curationem cum possint illos curare: tunc enim si parentes postea sanitatem mentis resumpserint, eos poterunt ab hereditate exclu- dere. Si pater aut mater captivitate premantur, & filius aut filia libertatem illorum non procu- rauerint. Si parentes criminalibus de causis, quæ non sint aduersus Principem, aut patriam aut circa crimen hæresis, accusauerint. Si filius aut filia fuerint hæresis crimine maculati, iam verò casus septe enuncio, in quibus è contrario pos- sint filij parentibus alimenta negare, secus ex- trema necessitate, atq; eos exheredare. Nam in omnibus casibus, ob quos licitum est filiis ex- heredare parentes, licitum est etiam eis, exclusa extrema necessitate, denegare alimenta. Possunt itaque filij exheredare parentes, si filiis venena propinauerint, vel alio modo curauerint, eos de medio tolli. Si pater cum filij concubuerit vxore, vel concubina domi retenta, vel mater cum marito, vel amasio filia. Si filios impederint, ne condant testamentum. Si modo aliquo filios amentes fecerint. Si eos in furorem, aut amen- tiam conuersos non curauerint. Si à captivitate cum possint, liberare noluerint. Si patres fuerint hæretici, ac Catholici filij. His præmissis, quæ- fierim, num quando pater exheredare non po- tuit filium, vel filius patrem, quia causam legiti- mam exheredationis ignorabat, vel quia sciens, aut compos illius, commoditatem exheredandi non habuit, exheredatus autem credebatur, si haberet: fas sit heredibus, eam causam obicere filio, vel patri post mortem filij, vel patris, ea- que in iudicio probata, auferre ab illis tanquam indignis hereditatem?

Id non possunt heredes. Quia in Authenticum *Vi cū, de appellat. cognosc.* præscribitur forma va- lida exheredationis: ea aut è est, ut ab ipso pater respectu filij: vel filio respectu patris: vel auo respectu nepotis: vel nepotis respectu auj, & similiu ascendentiu respectu fiat infera cau- sa: & non dicitur, quod fiat ab heredibus: vnde cū hæc poena sit, non est extendenda de perso- na ad personam, & de vno casu ad alteru. Sic An- ton. Gom. *ci. Andus. P. Molina ro. 1. de iust. d. 176. n. 44.* Molina de *primog. l. 1. c. 1. n. 15.* Fagund. *ro. 1. Decal. l. 4. c. 3. n. 51.*

Id heredes possunt. Quia cum ex illius Au- thentici præscripto id filius respectu patris, & pater respectu filij possit: id etiã poterunt here- des, quibus eadem aut filiis, aut patris iura com- petut. Ita Ioan. Andr. Abbas, & alij plures, quos citat Anton. Gomez *ro. 1. variar. c. 1. n. 11.*

Existimo, id non posse heredes. Quia paterno amore potuit pater dissimulare filij ingratitudi- nem, eique parcere: & filius reuerentia, & amo- re intimo in patrem, illi etiam ignoscere: & ad heredes minimè declaratio voluntatis testato- ris transit. Equidem hoc probabilius puto, licet contrarium satis probabile esse reor.

X 3

PROBL.

PROBL. XVII.

Præter illas causas proximo problematè assignatas, possunt, & non possunt parentes filium, & filius parentes exheredare.

93
Propter aliam
causam possunt
similes
aut grauiiores.

OB alias causas æque graues pater filium, & filius patrem exheredare potest, eique alimenta denegare. Quia nunquam fuit intentio legislatoris Authentici *¶* cum, de appellat. cognosc. per illas causas ibi assignatas, excludere omnes alias in vniuersum; sed solum fuit, excludere alias contentas in lege aliqua antiquiori. Et quia omnes leges ratione innituntur: & ratio postulat, vt propter alias grauiiores causas, quæ passim occurrere possunt, quibus se filij aut parentes præbeant ingratiore, & magis iniuriosos in parentes, aut filios, exheredari valeant. Sic Couar. ad cap. Raym. de test. num. 17. Anton. Gomez tom. 1. variarum, cap. 11. num. 11. Molina de primog. lib. 3. ca. 9. a num. 32. Manuã Costa §. Et quid si tantum pater, par. 3. a num. 173. asserentes, hanc esse communem opinionem.

94
Non possunt
præter alias
causas.

Ob nullas alias causas æque graues pater filium, vel filius patrem exheredare potest. Quia in Authentico citato dicitur: *sed quia causas, ex quibus ingrati liberi debeant indicari in diuersis legibus dispersas, & non aperte de laratas inuenimus, quarum aliqua nec digne nobis ad ingratitudinem visa sunt: aliquæ vero cum essent digne, prætermittuntur: ideo necessarium esse perspeximus, eas nominatim presenti lege comprehendere; vt præter ipsa nulli liceat, ex alia lege ingratitudinis causas apponere, nisi quæ in huius constitutionis serie continentur.* Quid apertius? Ità Imola, & alij, quos refert, ac sequitur Gregor. Lopez ad lib. 8. tit. 6. gloss. ultim. & noster Molina tom. 1. de iust. d. 176. num. 48. citans Hostiensem, & adiciens: *Certe mihi probabilissima videtur opinio Hostiensis, nec ab eo audio recedere.*

95
Hoc tenet.

Nec ego recedam. Nam primæ sententiæ fundamentum à paritate, imò & à maiestate rationis, nullius firmitudinis est in rebus poenalis; non enim poenæ extendendæ sunt, sed limitandæ ad casum, de quo agunt: vt est commune pronuntiatum. Profecto Auctores illius sententiæ licet per se satis sint graues, attamen noniores cum sint, (ait Fagund. tom. 1. Decalog. libr. 4. cap. 3. num. 54. nostræ hærens opinionem) alij post alios secuti sunt antiquiores, & non satis perpensa, & examinata.

PROBL. XVIII.

Peccat, & non peccat mortaliter filius, qui non vult ducere à quam, quam pater præcipit, & aliam ducit æque dignam uxorem, sine rationabili causa ducendi præter ipsiusmet voluntatem.

96
Mortaliter
peccat.

Mortaliter peccat. Quia in re graui, & iusta sine causa patrem offendit. Sic Nauar. sum. cap. 4. n. 15. licet præ breuitate non satis aperte. Gutier. libr. 1. q. Canon. cap. 20.

num. 3. Petr. Barbosa part. 4. lib. 1. ff. soluto matrimonio. a num. 33. Veraci. part. 3. Speculi art. 20. concl. 3. Sotus, Petr. de Soto, Menoch. & alij apud Gutierrez.

Non peccat mortaliter. Quia nec serui dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio, vel de virginitate seruanda tenentur. D. Thomas ait 2. 2. quæst. 104. art. 5. in corp. Præcipue cum multi non referret parenti, vt filius aliam duceret. Sic post D. Thomam Tolet. l. 5. cap. 1. num. 6. Molina de primog. lib. 2. c. 13. Corduba casu 171. Victoria §. 267. Couar. cap. 3. §. 8. Henric. l. 1. cap. 6. num. 4.

Vtramque sententiam satis probabile esse reor. Ast cum Sanctio libr. 4. de matrim. d. 23. num. 10. & alijs, opinor teneri filium sub mortali petere à parentibus consilium circa uxorem ducendam; non tamen teneri illud sequi. Quia in iis, quæ ad electionem status, ad proprii corporis sustentationem, & filiorum generationem spectant omnes homines sunt pares, nec filij parentibus subiiciuntur. Porro ducere uxorem indignam contra voluntatem (iustam tunc planè) patris, mortale peccatum est: secus cum sit digna: nec enim tunc parens iuste conqueri potest, nec tenetur filius eius iniustis quærelis annuere.

PROBL. XIX.

Filios suppositos, vel adulterinos tenetur, & non tenetur mater id manifestare, vt hereditatem legitimis restituat.

Suppono, mulierem coniugatam fixisse filium partum filij, quem secreto ab alia siue Statum soluta siue coniugata accepit: suppono, scemnam coniugatam ex adulterio filium suscepisse: & quæsierim, num tenetur mater id filio manifestare cum periculo infamæ, vel vitæ, vt legitimam, vel maiorum legitimo fratri restituat?

Tenetur etiam cum periculo famæ, & vitæ id aperire filio supposito, vel adulterino. Quia omni iure naturali, & diuino damnificantes tenentur laesis satisfacere, & fores res furto acquisitas dominis restituere: sed id ad quod iure naturæ tenemur, & diuino, non est propter vitæ periculum, aut famæ iacturam relinquendum. Et quia si quis falsum testimonium contra aliquem innocentem in iudicio profert, teneretur illud in eodem iudicio retractare: non obstante quod ipsemet vel infamatus maneat, vel rationis poena capitali afficiatur. Sic Sotus in 4. dist. 1. quæst. 6. ad 4. Adrian. de restit. quæst. 1. dub. 1. Palud. in 4. dist. 27. quæst. 1. artic. 1. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 13.

Non tenetur, non solum cum periculo vitæ & famæ simul, sed nec etiam cum solo periculo vitæ, aut solius famæ iactura, crimen suum filio manifestare, quamvis alijs filiis mariti legitimis noceat. Quia si teneretur se manifestare, esset ratione restitutionis legitimæ, quam tenetur facere vel alijs filiis legitimis, vel mariti heredibus: sed in materia restitutionis hæc regula est verissima: Nunquam aliquis ad restitutionem tenetur, si maius damnum inde sibi sequatur, quam sit

Secl. II. De Præcepto III. Problemata. 247.

fit bonum, quod ex tali restitutione aduenit personæ, cui fit restitutio. Eo enim euentu debet dominus rei iuxta regulas charitatis velle, ne res sua cum grauissimo alterius damno sibi restituatur: At bona hæc temporaria sunt res modicæ comparatione famæ proximi. Certè nemo tenetur restituere pecuniam, ac res ordinis inferioris cum famæ detrimento. Ita Nauar. sum. c. 16. n. 43. & 44. Gutier. l. 1. q. 9. Canon. c. 68. n. 15. Couar. regula. Peccatum n. 3. & 50. Caiet. 2. 1. q. 6. a. 6. Castro de potest. leg. p. anal. l. 2. c. 1. Syluest. v. Adulterium, q. 1. Henric. l. 1. c. 21. n. 3. & alij apud ipsam.

102
Verior longe
hæc mihi
sententia.
Plura circa
hoc præsum
adicio.

Verior longe hæc mihi sententia. Nam filius suppositus, vel adulterinus matri credere non tenetur affirmanti, illum legitimum non esse: Ergo nec illa tenetur se manifestare: cum ea manifestatio haud sit profutura. Sicut correctio fraterna non obligat, cessante spe emendationis. Nec inde speratur bonum, sed manifesta tantum sui ipsius infamatio. Profecto hæc sententia procedit etiam in mortis articulo. Nam quando mater non est diffamata, nec in mortis articulo tenetur se manifestare filio illegitimo, nisi in eo casu, quo credit, se profuturam; ratio autem poterit euenire, vt firmiter hoc credat, cum filius ei credere non tenetur. Henric. l. 1. c. 21. n. 3. Perpendat (ait) hoc Confessarius, ne ultra modum compellat matrem ad hanc manifestationem. Quia illa vix tenetur hoc facere propter ssem parum probabilem, nec deiegere crimen adulterij cum magno sui honoris detrimento etiam in hora mortis. Et Nauar. conf. l. 1. c. 18. de filiis Presbyter. Filius (inquirit) non tenetur credere matri dicenti sibi esse illegitimum; cum natus sit in figura matrimonij, & se debet reputare legitimum ex publica opinione, ex fauore legis Filium. ff. qui sunt sui iuris. & addit, Et ego si talis essem, ita facerem. Cæterum quamvis hæc vera sint, tenetur tamen adultera secretis satisfacere, si potest, competenter absque sui manifestatione damnum filiis legitimis illatum & ideo si tertiam bonorum partem habeat, aut bona aliunde acquisita, teneat ea aliis filiis legitimis relinquere. Henric. citatus Nauar. sum. c. 16. & 17. n. 201. & alij communiter. Præterea tenetur suadere filio illegitimo, vt eam Religionem ingrediat, in qua professus non succedat in bonis; vt sic saltem quo ad possit, restitutionem faciat: & hoc illi Confessarius debet iniungere. Ad hoc tamen mater non tenetur ex iustitia, sed ex charitate, vt adnotat Henriquez Si autem mater se filio illegitimo manifestauerit, ad quod (vt dixi) non tenetur, & tot vrgeant coniecturæ, vt ille indubitanter credat, se esse illegitimum tenetur hæreditatem, & maiorum alius restituere: tunc tamen agat, id credendo. Nauar. c. 17. n. 48. Et quidem si iam mulier erat de adulterio infamata, vel suppositio- nis, seu ficti partus, & credat se sine periculo mortis id reuelare posse, & quod maritus, & filius illegitimus ei fidem sint habituri: tenetur, reuelare. Quia concurrentibus hisce circumstantiis, nulla datur excusationis causa. Nauar. c. 16. n. 45. Denique si illegitimus ex errore facti putat se legitimum, possit bona fide ea bona annis triginta: quamvis postea constet, se esse illegitimum potest ea tuta conscientia iure præscriptionis retinere: haberque ius excipiendi

contra hæredem qui bona peteret. Henric. lib. 11. cap. 21. num. 2.

PROBL. XX.

Si legitima restituenda filio legitimo sit illustri maioratus, Regnum, Ducatus, Comitatus: mater adultera, vel suppositi parius rea, tenetur, & non tenetur, id manifestare.

103
Scluso vitæ periculo cum sola famæ iactura, manifestare tenetur. Quia comparanda est æstimatio famæ cum debiti æstimatione: quia enim pecunia est compensabilis: si valor debiti valorem famæ excedat, obliganda est forisina se adulteram manifestare. Et quando non Regnum, Ducatus &c. famæ excedit valorem? Sic Couar. regula. Peccatum, num. 6. Sotus l. 4. de inst. q. 6. art. 6. & q. 7. a. 2. & omnes qui dicunt, comparandam esse æstimationem famæ cum æstimatione debiti, nempe Adrian. de restit. q. 1. dub. 1. Palud. in 4. dist. 27. q. 1. a. 1. & Maior. dist. 15. q. 1. 3. & alij.

104
Nec cum solius famæ periculo tenetur adultera, aut qui supposuit filium, se manifestare, licet maioratus, Ducatus, & Regnum admodum famæ illius valorem excedat. Quia cum fama si ordinis superioris, nullam recipit æstimationem, aut compensationem, sicut nec vita, Prou. 2. 1. Melius est nomen bonum, quam diuitie multe. Ita Caiet. 2. 1. q. 6. l. a. 2. Nauar. sum. c. 16. num. 49. Gutier. l. 1. q. 9. Canon. cap. 38. num. 27. Fogund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 5. num. 15. & alij.

105
Hoc ferè certum esse crediderim. Nam filij illegitimi non tenentur matri credere se se manifestanti vt fert communis sententia, iam esse certum edocent Gutier. citat. num. 3. Abbas ad 40. cap. Officij, num. 4. Bartolus ad l. Filius, ff. de iis, qui sunt sui iuris Menoch. de arbit. l. 2. cent. 1. casu 89. num. 17. multos citans. Nauar. cap. 27. num. 201. Ergo nec mater tenetur se manifestare, nec etiam in eo casu, quo valor hæreditatis famæ excedat valorem (esto huiusmodi casus detur) & ideo nec Confessarij eam in foro conscientie obligare poterunt ad se manifestandam, nisi veritas adulterij tam euidentis sit, & illa de eo adeo infamata vt nulla possit tergiversatione celari. Hinc patet filium illegitimum in figura matrimonij natum posse sacris ordinibus initiari absque alia dispensatione, etiam si mater ei contrarium affirmer. Quia neminem fraudat, & vtiur iure suo, dum fama se, ac publico honore tuetur.

PROBL. XXI.

Adulter tenetur, & non tenetur legitimis amassæ filijs damnum restituere, in eo casu, quod e prolem suam agnoscat, & nullam habet probabilem rationem de contrario dubitandi.

106
Certum mihi adulterum, qui ex aliena vovore filios suscepit, non teneri ad ullam restitutionem, vel compensationem ag. n. lam pro alimento, & legitima, imo nec pro maio-

ratu aliorum filiorum ex toro legitimo, nisi ei certo, & evidenter moraliter constet, prolem esse suam, non constare autem id moraliter certo, quando probabilem habet rationem dubitandi de contrario. Quia in dubio in materia de iustitia melior est conditio bona fide possidentis. Lessi. lib. 2. de iust. cap. 20. dub. 6. n. 39. Certe tandiu habet probabiliter dubitandi rationem, quandiu fundatur in adulterae leuitate, in sinistra fama illius, ut si cum alio etiam commisit adulterium: vel si illa quoque dubitet, an filius ex marito sit, an ex adultero. Henricus. lib. 11. cap. 21. num. 3. si soluta mulier cum duobus conuersetur, neuter eorum tenetur credere, prolem esse suam. Imo licet Titius suam esse credat, quod de facie constet indicium; & Sempronius eam suscipiat, nutriet, dote, & dicit non tenetur Titius eam suscipere, nec Sempronio satisfacere: quando quidem ille vel sua leuitate, vel mulieris impostura deceptus est. Quia constat, illam alium admisisse: & tu non teneris adulterae, aut solutae credere tibi asserenti, aut iuranti prolem esse tuam. Lessi. 2. de iust. C. 10. dub. 6. num. 39. Sotus l. 4. de iust. q. 7. art. 2. Ast si adulter, vel solutus rebus penatis maiorem probabilitatem habet, prolem esse suam: adhuc existimo, ad nihil teneri. Quia re vera habet adhuc probabilem rationem dubitandi. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 6. num. 4. Denique si nullam habet dubitandi rationem, quod proles ad eum pertineat, tenetur restituere alimenta illius à tertio anno in posterum, quamvis non suaserit suppositionem, aut imputationem alteri factam. Dixi, à tertio anno in posterum: quia usque ad tertium tenentur matres suos filios alere suis expensis: à triennio autem in posterum patres obligantur. Colligitur ex cap. 1. de conuers. infidel. & probat Gloss. ibi. Iam ad precipuam deueni difficultatem, utrum adulter teneatur damnum restituere filiis legitimis in eo casu, quo prolem esse suam agnoscit, & nullam habet rationem de contrario ad dubitandi?

¶ Non tenetur, si non fuit imputationis auctor.

Non tenetur, modo non fuerit imputationis auctor. Quia adulter vera non est causa damni proxima, efficax, & per se, sed est causa remota, & per accidens, nec in adulterij patratione intendebat, ut adultera ea fraude vteretur, vel suppositione, si ex adulterio illo proles nasceretur, nec consilium ad eam fraudem agendam dedit; sed solum interferebat suae libidinis explere voluptatem. Sic Sotus lib. 4. de iust. quest. 7. art. 2. Henricus. lib. 11. cap. 21. num. 3. litter. T. & Lessi. lib. 2. cap. 10. dub. 6. num. 42. dicit, esse probabilem.

¶ Tenetur etiam si non fuerit auctor imputationis.

Tenetur plane ad restitutionem pro expensis educationis à triennio & ultra, & pro legitima aliis filiis legitimis, & ea damna rescire, si unde habeat, vel ex tertia suorum bonorum parte, vel aliunde in defectu matris, suae fuerit auctor, & suaserit talis imputationis, sine non fuerit. Quia non expedit in re tam nefaria sanare adulteris istosque excusare. Et quia re vera ille adulter causa iniusta iniusti damni fuit, & damnum à parte rei datum fuit iniquo modo, & per iniuriam mariti committendo adulterium cum coniugata: unde moraliter fuit causa efficax damni: Ergo de iure naturali id tenetur rescire. Ita Gutier. l. 1. q. 99. Canonice. cap. 38. num. 33. Syluest. verb. Adulterium, quest. 5. Cor-

duba sum. quest. 11. dicto 4. Lessi. citat. à num. 42. ad 45. Nauar. sum. cap. 14. num. 48. Caiet. 2. 2. qu. 61. art. 6. ad 2. Palud. in 4. dist. 15. Angel. verb. Adulter, §. 4.

Cum his opinor. Quia difficile mihi admodum, hoc damnum secutum fuisse ex adulterio per accidens. Nam cum fraus impositionis sequatur ex adulterio, & ex illo damnum: inde est, quod volens adulterium, necessarium vult fraudem, & damnum; qui autem vult per fraudem damnum alteri dare, & de facto datur tenetur illud rescire. Actio namque adulterij erat contra iustitiam, & ex illa communiter loquendo oritur fraus suppositionis; quare qui vult adulterium, necessarium vult suppositionis effectum, qui ex illo communiter resultat.

CAPVT IX.

Circummutua Mariti, & Vxoris obligatio.

PROBL. XXII.

Tenetur, & non tenetur maritus à patria recessurus secum deferre uxorem si illa eum velit comitari, in iis casibus, in quibus ei licet, ab ea, vel inuisa diuertere.

VAMVIS cohabitatio coniugum sit de iure naturali, & diuino; quia non minor est obligatio cohabitandi, quam reddendi debitum/permittitur tamen viro diu abesse inuita vxore ex causa iusta: verbi gratia, si Princeps eum ad bellum conducatur. Si id necessarium sit ad gubernationem domus, & rem familiarem tuendam. Quia in his ac similibus eventibus irrationabiliter est vxor inuita: neque enim tenetur vir ei morem gerere cum bonorum iactura, aut praebendo se Regi inobedientem. Nam in ipso matrimonij contractu pollicentur sibi coniuges mutuam operam, & ex illo tenetur vir uxorem, & familiam sustentare, ac gubernare. Sanch. lib. 9. de matrimo. d. 4. num. 14. Quæritur autem, an in iis casibus, in quibus maritus licet recedere ab vxore etiam inuita, teneatur secum deferre uxorem, si illum ea velit comitari?

Tenetur plane. Quia cap. Quod super, de Voto, decidit, virum in peregrinatione Terræ Sanctæ abeuntem teneri deferre uxorem illum volentem comitari, ac remanere nolentem. Quod etiam habetur in l. fin. tit. 8. part. 1. Sic nonnulli docti Iurisperiti, quibus videtur, partem hanc ex his textibus clare probari.

Minimè tenetur. Quia cum necessarium multæ expensæ gerendæ sint ad vxoris cum viro profectioem, variæque inde incommoda viro resulant, irrationabiliter vxor erit inuita: nec textus citati cum tanto viro onere sunt exponendi si quidem ratione nituntur. Ita Sanch. l. 9. de matr. d. 4. n. 14. Fagund. de i. Decal. l. 4. c. 7. n. 12. Ego

Sect. II. De Præcepto IV. Problemata. 249

113
Auctoris
solutio.

Ego quidem existimo, si vir proficiscatur statim reuersurus, aut notabilem moram facturum non vno in loco, sed in diuersis, non teneri secum vxorem adducere comitari volentem; quia id esset magno impedimento, & sumptu marito. Quare tunc vxor nolens remanere, esset irrationabiliter inuita. Si verò maritus vno in loco sit diu habitaturus, & illi non sint necessariae graues expensæ ad traducendam vxorem, tenebitur secum adducere. Quia tunc rationabiliter vult vxor virum suum sequi: & in hoc casu textus citatos intellexerim. Potest tamen vir cum sit caput vxoris breuem aliquam professionem iurare, & peregrinationem vouere absque illius consensu: non tamen longam poterit, ea inuita, promittere, & exequi. Quia Deo non placent vota, quæ sunt cum alterius damno implenda; quale esset huiusmodi Votum, quod in debiti ac cohabitationis præiudicium esset implendum. Syluest. verb. Votum 3. quæst. 1. & omnes.

PROBL. XXIII.

Vota longa peregrinationis coniugis sunt, & non sunt ipso iure irrita.

114
Sunt ipso iure irrita.

Quæstio, num vota longa peregrinationis, vel diuturnæ abstinentiæ emissæ ab vno coniuge, altero ignorante sint ipso iure irrita, imò potius valida, donec ab altero, in cuius præiudicium sunt, irritentur? Sunt quidem ipso iure irrita, ac proinde nulla indigent irratione. Quia vovit rem sibi prohibitam, & præiudicium alteri coniugi afferentem: ac proinde facit votum vinculum iniquitatis, sicut faceret, si voveret, se minimè debitum redditurum. Sic Sotus libr. 7. de iust. quæst. 3. art. 1. Manu tom. 2. sum. cap. 90. num. 7.

115
Non sunt irrita ipso iure.

Non sunt ipso iure irrita. Quia votum longa peregrinationis, vel abstinentiæ non opponitur directè matrimonio, nec coniugali debito: sed est aliquod grauen alterius coniugis; quare validum erit, & obligabitur tamen erit alteri coniugi ab eo dissentiri, illudque irritare. Ità Caiet. 2. 2. quæst. 88. artic. 8. Sanchez libr. 9. matrimon. d. 3. num. 8. Turrec. ad cap. sunt quedam 17. quæst. 1. num. 9. Angl. in floribus part. 2. quæst. vii. art. 7. post 9. diff. dub. 3. concl. 1. Navar. sum. cap. 12. num. 62. London. Lopez part. 1. Instru. cap. 46. §. Mulier vxor. Fagund. tom. 1. Decalog. libr. 4. capite 7. numero 16.

116
Resolutio
Auctoris.

Crediderim, huiusmodi votum licitum, ac validum esse: non posse tamen impleri, nec obligare, donec alteri coniugi sit manifestum, & ille id approbet: quare nec coniux vouens absolute peccabit, (nisi expressè intenderet se obligare contrà alterius coniugis voluntatem: & tunc votum esset ipso iure naturæ irritum.) Quia hoc votum pendet à voluntate alterius, & licitum est vouere rem ab alterius voluntate pendentem sub ea conditione, si ab altero approbetur. Sic Religiosi sapè vouentem sibi prohibitam, & pendentem à Superioris voluntate, quam tenentur exequi, si Superior votum approbauerit: & votum est validum, donec à

Superiore irritetur. Nec est simile de voto non reddendi debitum, nam illud ipso iure est irritum. Quia est directè emissum contrà matrimonij fidem: & est Votum de præstanda Deo re aliena: habet enim alter coniux dominium in alterius corpore quoad debitum, quod in actionibus ipsius coniugis liberis non habet.

PROBL. XXIV.

Coniux Catholicus tenetur, & non tenetur admittere coniugem hæreticum, si post sententiam de hæresi latam ab eo aduersum conuerso, & velit in sæculo sic remanere.

Conueniunt Doctores teneri coniugem Catholicum coniugem conuersum ab hæresi admittere, quando ab eo antè sententiam hæresis, & iudicium Ecclesiæ propria autoritate se separauit. Quæstio autem est, an tenetur coniux Catholicus admittere coniugem hæreticum conuersum, si post sententiam hæresis ab eo recessit, & velit sic ab illo separatus in sæculo remanere?

Coniux Catholicus recedens à coniuge hæretico conuerso, post Iudicis sententiam de hæresi, non tenetur ad eum redire, siue illum admittit, si velit Religionem ingredi: tenetur autem si velit in sæculo manere. Quia cap. fin. cum addit. de conu. conu. diuertenti post sententiam non ponit. datur plena libertas ad manendum in sæculo, sed limitata, vt Religionem ingrediatur: Ergo si ad Religionem non transferit, minimè eximetur ab obligatione alendi, admittendique vxorem, si ipsa sit, quæ conuertitur: vel reuertendi ad virum, si ipse sit, qui conuersus est. Sic Glossa ad cap. fin. verb. Iudicio. Abul. ad cap. 19. Mat. quæst. 76. Veracr. part. 3. spec. art. 2. concl. 5. Sanch. libr. 10. de matrimon. d. 15. num. 18. Manu tom. 2. sum. cap. 230. num. 1. Hostiens. Ioan. Andre. Alex. de Nauo. Sum. A. tenf. Iulius Clar. Surdus apud Sanch. Sotus in 4. dist. 19. q. vnic. art. 4. ad 3. Graf. part. 2. decis. libr. 1. cap. 12. numero 73.

Si coniux post sententiam Iudicis de hæresi ab alio coniuge diuertit, non tenetur illum admittere, vel ad eum reuerti, etiam si in sæculo maneat: sed liberum est, illum admittere propterea, ac si adulterio carnali commissio, diuertisset. Quia Ecclesia in pœnam hæresis in iudicio condicte facit ins coniugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico, etiam si respiscat: & ita hoc diuortium esse pœnam ait Castro lib. 2. de lege pœn. cap. 4. & Sanch. libr. 10. de matrimon. d. 15. num. 91. & 19. & Valent. in contr. l. vni. de insolubil. matrimon. cap. 6. vbi ait, posse Ecclesiam in pœnam semel commissi criminis diuortium perpetuum concedere, sicut contingit in hæresi, quando disceditur ex peculiari iudicio Ecclesiæ, & Henric. l. 1. c. 17. n. 6. docet, hæresis damnatū celsi inter alias pœnas dānari pœna diuortij perpetui. Itaque potest coniux si velit, in sæculo manere. Quia in c. fin. de conuers. coniug. præscribitur, posse quidem coniugem ad Religionem conuolare: non autem non posse, etiam si velit, in sæculo manere. Neque enim hæc

hæc est apta consequentia: Potest ad Religionem transire: ergo non potest in sæculo remanere. Ita Monald. *sum. tit. de disp. cultu. Angel. v. Matrimonium* 4. Couarr. 4. *Decretal. p. 2. c. 7. §. 5. n. 5. Maienzo l. 1. recopil. tit. 1. glof. 1. nu. 8. Fagund. to. 2. l. 4. c. 8. n. 10. Castro l. 2. de iust. hæret. punir. c. 7. Rojas de hæret. p. 2. ass. p. 40. num. 2. 1. & alij plures.*

120
Secundam
eligo senten-
tiam.

Ego autem quamvis aliquando primam sententiam veriorē esse credebam propter textum capituli *fin. de conuers. coniug.* attentius tamen perpendens verba crediderim secundam sententiam esse probabiliorem. Nam textus non loquitur expresse de hac re, neque definit non posse coniugem Catholicum in sæculo manere absque obligatione admittendi coniugem hæreticum damnatum de hæresi per Ecclesiæ sententiam; sed tantum dicit, posse, prædicto coniuge nolente, ad Religionem transire Catholicam, ubi enim in penam coniugis damnati cohereditur Catholico libertas transeundi ad Religionem, prout maluerit. Vnde non coarctant diuertendi facultatem coniugis Catholici ad ingressum Religionis tantum: sed explicat casum Religionis, supponens, posse etiam manere in sæculo: & sic exposuit casum difficiliorem, supponens tanquam verum minus difficilem. Si enim solum diceret, eximi coniugem Catholicum ab obligatione reddendi debitum: & cohabitandi cum hæretico conuerso: non inde sequeretur habere licentiam ineundi Religionem; nam ratione affinitatis amittit coniux ius exigendi debitum, ita ut alter non teneatur reddere, & tamen non inde sequitur, posse alterum ad Religionem transire.

PROBL. XXV.

Vi coniux Catholicus valeat perpetuo separari à coniuge hæretico conuerso: requiritur, & non requiritur specialis sententia diuortij: & sufficit, & non sufficit condemnatoria hæresis sententia.

121
Specialis di-
uortij senten-
tia requiritur.

Non sufficit condemnatoria sententia hæresis, sed requiritur specialis sententia diuortij. Quia sæpè sententia hæresis fertur in occulto, nec de illius temore publicè constat. Ergo ut constet cunctis, coniugem Catholicum iuste à coniuge hæretico conuerso seiungi, necessaria erit specialis diuortij sententia. Sic Quand. in 4. dist. 39. d. vni. propos. 13.

122
Non requiri-
tur specialis
diuortij sen-
tentia.

Sufficit condemnatoria sententia hæresis, nec requiritur specialis diuortij sententia. Quia diuortium est quadam hæresis pœna: vnde eo ipso, quod coniux hæreticus declaratur per indicis sententiam, simul pœna diuortij damnatur: sicut consequenter etiam damnatur pœna amissionis bonorum, & honoris. Ita Sanch. l. 10. de matr. c. 15. num. 20. Castro l. 2. de iust. hæret. punir. c. 7. Couarr. 4. *Decretal. p. 2. c. 7. §. 5. n. 5. Barbo. l. n. bri. p. 2. n. 21. & 22. Sotus in 4. dist. 39. q. vni. a. 2. ad 3. Henriq. l. 1. c. 17. num. 6. Ludou. Lopez p. 2. Instr. c. 54. Graf. p. 1. decis. l. 2. c. 84. num. 16.*

123
Hoc docendū
existimo.

Dicendum existimo, minimè desiderari diuortij sententiam sed iudicium Ecclesiæ requisitum nullum aliud esse, quam sententiam Iu-

dicis Ecclesiastici, qua declaratur, illum fuisse hæreticum; qua sententia data, sine ulteriori sententia diuortij integrum est coniugi Catholico omninò diuertere & vel manere in sæculo, vel ad Religionem transire. Nec opus est, in actu publico huiusmodi hæreticum coniugem per Iudicis sententiam damnari: si enim re vera declaratur per illam, eum fuisse hæreticum, & ut talis habitum penitentium induatur, & reconcilietur quamvis in occulto, & inter priuatos parietes id fiat, sufficit planè. Quia semper verificatur, præcessisse Ecclesiæ iudicium, & sententiam declaratoriam hæresis: quam declarationem statim sequuntur pœnæ hæreticis in iure statutz, quarum vna est diuortium perpetuum.

PROBL. XXVI.

Post sententiam latam, qua vxor declaratur hæretica, potest, & non potest eius vir sacris ordinibus, manens in sæculo, initiari: sicut potest, si velit, ad Religionem transire, ea inuita, & renitente.

Minimè potest. Quia Religionis ingressus expresse permittitur, & conceditur coniugi Catholico c. *fin. de conuer. coniug. ibi. Mun. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100. l. 101. l. 102. l. 103. l. 104. l. 105. l. 106. l. 107. l. 108. l. 109. l. 110. l. 111. l. 112. l. 113. l. 114. l. 115. l. 116. l. 117. l. 118. l. 119. l. 120. l. 121. l. 122. l. 123. l. 124. l. 125. l. 126. l. 127. l. 128. l. 129. l. 130. l. 131. l. 132. l. 133. l. 134. l. 135. l. 136. l. 137. l. 138. l. 139. l. 140. l. 141. l. 142. l. 143. l. 144. l. 145. l. 146. l. 147. l. 148. l. 149. l. 150. l. 151. l. 152. l. 153. l. 154. l. 155. l. 156. l. 157. l. 158. l. 159. l. 160. l. 161. l. 162. l. 163. l. 164. l. 165. l. 166. l. 167. l. 168. l. 169. l. 170. l. 171. l. 172. l. 173. l. 174. l. 175. l. 176. l. 177. l. 178. l. 179. l. 180. l. 181. l. 182. l. 183. l. 184. l. 185. l. 186. l. 187. l. 188. l. 189. l. 190. l. 191. l. 192. l. 193. l. 194. l. 195. l. 196. l. 197. l. 198. l. 199. l. 200. l. 201. l. 202. l. 203. l. 204. l. 205. l. 206. l. 207. l. 208. l. 209. l. 210. l. 211. l. 212. l. 213. l. 214. l. 215. l. 216. l. 217. l. 218. l. 219. l. 220. l. 221. l. 222. l. 223. l. 224. l. 225. l. 226. l. 227. l. 228. l. 229. l. 230. l. 231. l. 232. l. 233. l. 234. l. 235. l. 236. l. 237. l. 238. l. 239. l. 240. l. 241. l. 242. l. 243. l. 244. l. 245. l. 246. l. 247. l. 248. l. 249. l. 250. l. 251. l. 252. l. 253. l. 254. l. 255. l. 256. l. 257. l. 258. l. 259. l. 260. l. 261. l. 262. l. 263. l. 264. l. 265. l. 266. l. 267. l. 268. l. 269. l. 270. l. 271. l. 272. l. 273. l. 274. l. 275. l. 276. l. 277. l. 278. l. 279. l. 280. l. 281. l. 282. l. 283. l. 284. l. 285. l. 286. l. 287. l. 288. l. 289. l. 290. l. 291. l. 292. l. 293. l. 294. l. 295. l. 296. l. 297. l. 298. l. 299. l. 300. l. 301. l. 302. l. 303. l. 304. l. 305. l. 306. l. 307. l. 308. l. 309. l. 310. l. 311. l. 312. l. 313. l. 314. l. 315. l. 316. l. 317. l. 318. l. 319. l. 320. l. 321. l. 322. l. 323. l. 324. l. 325. l. 326. l. 327. l. 328. l. 329. l. 330. l. 331. l. 332. l. 333. l. 334. l. 335. l. 336. l. 337. l. 338. l. 339. l. 340. l. 341. l. 342. l. 343. l. 344. l. 345. l. 346. l. 347. l. 348. l. 349. l. 350. l. 351. l. 352. l. 353. l. 354. l. 355. l. 356. l. 357. l. 358. l. 359. l. 360. l. 361. l. 362. l. 363. l. 364. l. 365. l. 366. l. 367. l. 368. l. 369. l. 370. l. 371. l. 372. l. 373. l. 374. l. 375. l. 376. l. 377. l. 378. l. 379. l. 380. l. 381. l. 382. l. 383. l. 384. l. 385. l. 386. l. 387. l. 388. l. 389. l. 390. l. 391. l. 392. l. 393. l. 394. l. 395. l. 396. l. 397. l. 398. l. 399. l. 400. l. 401. l. 402. l. 403. l. 404. l. 405. l. 406. l. 407. l. 408. l. 409. l. 410. l. 411. l. 412. l. 413. l. 414. l. 415. l. 416. l. 417. l. 418. l. 419. l. 420. l. 421. l. 422. l. 423. l. 424. l. 425. l. 426. l. 427. l. 428. l. 429. l. 430. l. 431. l. 432. l. 433. l. 434. l. 435. l. 436. l. 437. l. 438. l. 439. l. 440. l. 441. l. 442. l. 443. l. 444. l. 445. l. 446. l. 447. l. 448. l. 449. l. 450. l. 451. l. 452. l. 453. l. 454. l. 455. l. 456. l. 457. l. 458. l. 459. l. 460. l. 461. l. 462. l. 463. l. 464. l. 465. l. 466. l. 467. l. 468. l. 469. l. 470. l. 471. l. 472. l. 473. l. 474. l. 475. l. 476. l. 477. l. 478. l. 479. l. 480. l. 481. l. 482. l. 483. l. 484. l. 485. l. 486. l. 487. l. 488. l. 489. l. 490. l. 491. l. 492. l. 493. l. 494. l. 495. l. 496. l. 497. l. 498. l. 499. l. 500. l. 501. l. 502. l. 503. l. 504. l. 505. l. 506. l. 507. l. 508. l. 509. l. 510. l. 511. l. 512. l. 513. l. 514. l. 515. l. 516. l. 517. l. 518. l. 519. l. 520. l. 521. l. 522. l. 523. l. 524. l. 525. l. 526. l. 527. l. 528. l. 529. l. 530. l. 531. l. 532. l. 533. l. 534. l. 535. l. 536. l. 537. l. 538. l. 539. l. 540. l. 541. l. 542. l. 543. l. 544. l. 545. l. 546. l. 547. l. 548. l. 549. l. 550. l. 551. l. 552. l. 553. l. 554. l. 555. l. 556. l. 557. l. 558. l. 559. l. 560. l. 561. l. 562. l. 563. l. 564. l. 565. l. 566. l. 567. l. 568. l. 569. l. 570. l. 571. l. 572. l. 573. l. 574. l. 575. l. 576. l. 577. l. 578. l. 579. l. 580. l. 581. l. 582. l. 583. l. 584. l. 585. l. 586. l. 587. l. 588. l. 589. l. 590. l. 591. l. 592. l. 593. l. 594. l. 595. l. 596. l. 597. l. 598. l. 599. l. 600. l. 601. l. 602. l. 603. l. 604. l. 605. l. 606. l. 607. l. 608. l. 609. l. 610. l. 611. l. 612. l. 613. l. 614. l. 615. l. 616. l. 617. l. 618. l. 619. l. 620. l. 621. l. 622. l. 623. l. 624. l. 625. l. 626. l. 627. l. 628. l. 629. l. 630. l. 631. l. 632. l. 633. l. 634. l. 635. l. 636. l. 637. l. 638. l. 639. l. 640. l. 641. l. 642. l. 643. l. 644. l. 645. l. 646. l. 647. l. 648. l. 649. l. 650. l. 651. l. 652. l. 653. l. 654. l. 655. l. 656. l. 657. l. 658. l. 659. l. 660. l. 661. l. 662. l. 663. l. 664. l. 665. l. 666. l. 667. l. 668. l. 669. l. 670. l. 671. l. 672. l. 673. l. 674. l. 675. l. 676. l. 677. l. 678. l. 679. l. 680. l. 681. l. 682. l. 683. l. 684. l. 685. l. 686. l. 687. l. 688. l. 689. l. 690. l. 691. l. 692. l. 693. l. 694. l. 695. l. 696. l. 697. l. 698. l. 699. l. 700. l. 701. l. 702. l. 703. l. 704. l. 705. l. 706. l. 707. l. 708. l. 709. l. 710. l. 711. l. 712. l. 713. l. 714. l. 715. l. 716. l. 717. l. 718. l. 719. l. 720. l. 721. l. 722. l. 723. l. 724. l. 725. l. 726. l. 727. l. 728. l. 729. l. 730. l. 731. l. 732. l. 733. l. 734. l. 735. l. 736. l. 737. l. 738. l. 739. l. 740. l. 741. l. 742. l. 743. l. 744. l. 745. l. 746. l. 747. l. 748. l. 749. l. 750. l. 751. l. 752. l. 753. l. 754. l. 755. l. 756. l. 757. l. 758. l. 759. l. 760. l. 761. l. 762. l. 763. l. 764. l. 765. l. 766. l. 767. l. 768. l. 769. l. 770. l. 771. l. 772. l. 773. l. 774. l. 775. l. 776. l. 777. l. 778. l. 779. l. 780. l. 781. l. 782. l. 783. l. 784. l. 785. l. 786. l. 787. l. 788. l. 789. l. 790. l. 791. l. 792. l. 793. l. 794. l. 795. l. 796. l. 797. l. 798. l. 799. l. 800. l. 801. l. 802. l. 803. l. 804. l. 805. l. 806. l. 807. l. 808. l. 809. l. 810. l. 811. l. 812. l. 813. l. 814. l. 815. l. 816. l. 817. l. 818. l. 819. l. 820. l. 821. l. 822. l. 823. l. 824. l. 825. l. 826. l. 827. l. 828. l. 829. l. 830. l. 831. l. 832. l. 833. l. 834. l. 835. l. 836. l. 837. l. 838. l. 839. l. 840. l. 841. l. 842. l. 843. l. 844. l. 845. l. 846. l. 847. l. 848. l. 849. l. 850. l. 851. l. 852. l. 853. l. 854. l. 855. l. 856. l. 857. l. 858. l. 859. l. 860. l. 861. l. 862. l. 863. l. 864. l. 865. l. 866. l. 867. l. 868. l. 869. l. 870. l. 871. l. 872. l. 873. l. 874. l. 875. l. 876. l. 877. l. 878. l. 879. l. 880. l. 881. l. 882. l. 883. l. 884. l. 885. l. 886. l. 887. l. 888. l. 889. l. 890. l. 891. l. 892. l. 893. l. 894. l. 895. l. 896. l. 897. l. 898. l. 899. l. 900. l. 901. l. 902. l. 903. l. 904. l. 905. l. 906. l. 907. l. 908. l. 909. l. 910. l. 911. l. 912. l. 913. l. 914. l. 915. l. 916. l. 917. l. 918. l. 919. l. 920. l. 921. l. 922. l. 923. l. 924. l. 925. l. 926. l. 927. l. 928. l. 929. l. 930. l. 931. l. 932. l. 933. l. 934. l. 935. l. 936. l. 937. l. 938. l. 939. l. 940. l. 941. l. 942. l. 943. l. 944. l. 945. l. 946. l. 947. l. 948. l. 949. l. 950. l. 951. l. 952. l. 953. l. 954. l. 955. l. 956. l. 957. l. 958. l. 959. l. 960. l. 961. l. 962. l. 963. l. 964. l. 965. l. 966. l. 967. l. 968. l. 969. l. 970. l. 971. l. 972. l. 973. l. 974. l. 975. l. 976. l. 977. l. 978. l. 979. l. 980. l. 981. l. 982. l. 983. l. 984. l. 985. l. 986. l. 987. l. 988. l. 989. l. 990. l. 991. l. 992. l. 993. l. 994. l. 995. l. 996. l. 997. l. 998. l. 999. l. 1000. l. 1001. l. 1002. l. 1003. l. 1004. l. 1005. l. 1006. l. 1007. l. 1008. l. 1009. l. 1010. l. 1011. l. 1012. l. 1013. l. 1014. l. 1015. l. 1016. l. 1017. l. 1018. l. 1019. l. 1020. l. 1021. l. 1022. l. 1023. l. 1024. l. 1025. l. 1026. l. 1027. l. 1028. l. 1029. l. 1030. l. 1031. l. 1032. l. 1033. l. 1034. l. 1035. l. 1036. l. 1037. l. 1038. l. 1039. l. 1040. l. 1041. l. 1042. l. 1043. l. 1044. l. 1045. l. 1046. l. 1047. l. 1048. l. 1049. l. 1050. l. 1051. l. 1052. l. 1053. l. 1054. l. 1055. l. 1056. l. 1057. l. 1058. l. 1059. l. 1060. l. 1061. l. 1062. l. 1063. l. 1064. l. 1065. l. 1066. l. 1067. l. 1068. l. 1069. l. 1070. l. 1071. l. 1072. l. 1073. l. 1074. l. 1075. l. 1076. l. 1077. l. 1078. l. 1079. l. 1080. l. 1081. l. 1082. l. 1083. l. 1084. l. 1085. l. 1086. l. 1087. l. 1088. l. 1089. l. 1090. l. 1091. l. 1092. l. 1093. l. 1094. l. 1095. l. 1096. l. 1097. l. 1098. l. 1099. l. 1100. l. 1101. l. 1102. l. 1103. l. 1104. l. 1105. l. 1106. l. 1107. l. 1108. l. 1109. l. 1110. l. 1111. l. 1112. l. 1113. l. 1114. l. 1115. l. 1116. l. 1117. l. 1118. l. 1119. l. 1120. l. 1121. l. 1122. l. 1123. l. 1124. l. 1125. l. 1126. l. 1127. l. 1128. l. 1129. l. 1130. l. 1131. l. 1132. l. 1133. l. 1134. l. 1135. l. 1136. l. 1137. l. 1138. l. 1139. l. 1140. l. 1141. l. 1142. l. 1143. l. 1144. l. 1145. l. 1146. l. 1147. l. 1148. l. 1149. l. 1150. l. 1151. l. 1152. l. 1153. l. 1154. l. 1155. l. 1156. l. 1157. l. 1158. l. 1159. l. 1160. l. 1161. l. 1162. l. 1163. l. 1164. l. 1165. l. 1166. l. 1167. l. 1168. l. 1169. l. 1170. l. 1171. l. 1172. l. 1173. l. 1174. l. 1175. l. 1176. l. 1177. l. 1178. l. 1179. l. 1180. l. 1181. l. 1182. l. 1183. l. 1184. l. 1185. l. 1186. l. 1187. l. 1188. l. 1189. l. 1190. l. 1191. l. 1192. l. 1193. l. 1194. l. 1195. l. 1196. l. 1197. l. 1198. l. 1199. l. 1200. l. 1201. l. 1202. l. 1203. l. 1204. l. 1205. l. 1206. l. 1207. l. 1208. l. 1209. l. 1210. l. 1211. l. 1212. l. 1213. l. 1214. l. 1215. l. 1216. l. 1217. l. 1218. l. 1219. l. 1220. l. 1221. l. 1222. l. 1223. l. 1224. l. 1225. l. 1226. l. 1227. l. 1228. l. 1229. l. 1230. l. 1231. l. 1232. l. 1233. l. 1234. l. 1235. l. 1236. l. 1237. l. 1238. l. 1239. l. 1240. l. 1241. l. 1242. l. 1243. l. 1244. l. 1245. l. 1246. l. 1247. l. 1248. l. 1249. l. 1250. l. 1251. l. 1252. l. 1253. l. 1254. l. 1255. l. 1256. l. 1257. l. 1258. l. 1259. l. 1260. l. 1261. l. 1262. l. 1263. l. 1264. l. 1265. l. 1266. l. 1267. l. 1268. l. 1269. l. 1270. l. 1271. l. 1272. l. 1273. l. 1274. l. 1275. l. 1276. l. 1277. l. 1278. l. 1279. l. 1280. l. 1281. l. 1282. l. 1283. l. 1284. l. 1285. l. 1286. l. 1287. l. 1288. l. 1289. l. 1290. l. 1291. l. 1292. l. 1293. l. 1294. l. 1295. l. 1296. l. 1297. l. 1298. l. 1299. l. 1300. l. 1301. l. 1302. l. 1303. l. 1304. l. 1305. l. 1306. l. 1307. l. 1308. l. 1309. l. 1310. l. 1311. l. 1312. l. 1313. l. 1314. l. 1315. l. 1316. l. 1317. l. 1318. l. 1319. l. 1320. l. 1321. l. 1322. l. 1323. l. 1324. l. 1325. l. 1326. l. 1327. l. 1328. l. 1329. l. 1330. l. 1331. l. 1332. l. 1333. l. 1334. l. 1335. l. 1336. l. 1337. l. 1338. l. 1339. l. 1340. l. 1341. l. 1342. l. 1343. l. 1344. l. 1345. l. 1346. l. 1347. l. 1348. l. 1349. l. 1350. l. 1351. l. 1352. l. 1353. l. 1354. l. 1355. l. 1356. l. 1357. l. 1358. l. 1359. l. 1360. l. 1361. l. 1362. l. 1363. l. 1364. l. 1365. l. 1366. l. 1367. l. 1368. l. 1369. l. 1370. l. 1371. l. 1372. l. 1373. l. 1374. l. 1375. l. 1376. l. 1377. l. 1378. l. 1379. l. 1380. l. 1381. l. 1382. l. 1383. l. 1384. l. 1385. l. 1386. l. 1387. l. 1388. l. 1389. l. 1390. l. 1391. l. 1392. l. 1393. l. 1394. l. 1395. l. 1396. l. 1397. l. 1398. l. 1399. l. 1400. l. 1401. l. 1402. l. 1403. l. 1404. l. 1405. l. 1406. l. 1407. l. 1408. l. 1409. l. 1410. l. 1411. l. 1412. l. 1413. l. 1414. l. 1415. l. 1416. l. 1417. l. 1418. l. 1419. l. 1420. l. 1421. l. 1422. l. 1423. l. 1424. l. 1425. l. 1426*

Se& II. De Precepto IV. Problemata. 251

tente; licet ei quoque Sacris Ordinibus initiari in sæculo manendo, nisi aliunde adsit impedimentum irregularitatis, bigamiae, natalis, &c. Neque est opus, ut coniux de hæresi damnatus & reconciliatus ad Religionem transeat, vel in sæculo manens continentiam promittat, ut huiusmodi transitus ad Ordines Sacros, vel Religionem sit licitus coniugi catholico. Quia facultas concessa catholico innocenti nullam debet vim inferre coniugi hæretico reconciliato.

PROBL. XXVII.

Post adulterium potest, & non potest vir innocens Sacris Ordinibus initiari, inuita, & reclamante vxore adultera, sicut ad Religionem potest conuolare.

117 Non potest. Quia in iure expressum est, ut coniux possit ob adulterium spirituale hæresis conuictæ in iudicio alterius coniugis, ad Religionem conuolare, non autem ad sacros Ordines, ut patet cap. fin. de conuers. coniug. Ergo idem est dicendum ob eandem rationem de adulterio carnali. Sic Innoc. ad c. Teniens, de conuers. coniug. & ibi Hostiens. nu. 8. & 9. Ioan. Andre. nu. 4. Butri. nu. 4. & hoc dicit effectus Cardin. ibi. in fine. summa Astens. part. 2. l. 4. tit. 11. art. 2. quest. 9. Gutier. q. Canon. lib. 1. cap. 25. numer. 13. Graf. part. 2. decis. libr. 1. cap. 12. nu. 64.

118 Potest omnino. Quia adultera omni iure coniugali destituitur, unde cum eo omnino in pœnam criminis destituitur: æque licebit viro ipsa inuita ad Sacros Ordines, atque ad Religionem transire, ex regula illa generali, quam nu. 126. tradidimus. Ita Syluest. v. Diuortium nu. 20. Armilubi. nu. 11. Natat. lib. 3. consil. 12. de conuers. coniug. concl. 5. Sanch. lib. 10. de diuort. d. 11. nu. 16. Sa. v. Diuortium. Henric. lib. 8. cap. 8. nu. 10. Sotus in 4. dist. 27. quest. 1. art. 4. Fagund. tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 8. numer. 16. Corduba sum. quest. 138. victor. sum. nu. 253.

119 Liberum certe est viro innocenti, vxore adultera inuita, ad Sacros Ordines manendo, in sæculo transire: sicut liberum ei est, si voluerit ad Religionem commigrare, inibique profiteri. Quia vere est, & recepta communiter illa regula: Quoties licet viro ad Religionem, inuita vxore, transire: licet ei quoque ad Sacros Ordines, manendo in sæculo conuolare. Induobus autem casibus hoc est licitum. Primo ob adulterium spirituale hæresis, ut definitum est in cap. vltim. de conuers. coniug. Secundo ob adulterium carnale propter eandem rationem. Et quia hanc causam dimissionis expressit Christus Dominus Mat. 5. & 9. ob adulterium enim carnale priuatur adulter coniux omni iure coniugali.

PROBL. XXVIII.

Maritus teneatur, & non teneatur alere vxorem, quam sine dote duxit, quando illa est diues, aut pauper eius.

130 Suppono ex sect. 1. teneri virum alere vxorem, quam sine dote duxit promissione. Quia sibi imputare debet, quod nullam dote postulauerit. Et quia tacite videtur, personam vxoris pro dote accipere. Sunt enim nonnullæ, quarum industria plus valet, quam copiosa dos; & ad hæc alimenta præstanda potest in vtroque foro cogi. Quæsierim autem, an maritus teneatur alere vxorem si postquam eam sine dote duxit, dote petat, & illa neget dum diues sit ipsa, aut patens eius?

131 Teneatur quidem. Quia sibi imputare debet maritus, nullum, de dote sibi prius constitutenda, pactum iniisse: & quia re vera, indotatam duxit. Vnde nec ipsa, nec parentes eius tenentur postmodum in conscientia illi dote constituit. Sic Molina tom. 2. de iust. d. 425. Surdus de alim. tit. 7. quest. 19. nu. 1. & alij citati à Sanctio lib. 6. de matr. d. 5. nu. 8.

132 Non teneatur. Quia sibi imputare debet, si ipsa sit diues, & nolit dote constituit. Quia dum mulier diues absque dote promissione ducitur, videtur tacite elicere actum de dote constitutenda; quare dum dos tacite promissa non soluitur, iustam causam vir habet ei alimenta denegandi: nunquam enim assolent viri mulieres diuites ducere, nec tanto studio eas inquirunt, ac sollicitant, nisi sub tacita dotis intentione, quam præsumitur mulier promittere, dum aliquem in maritum acceptat. Ita Sanchez lib. 9. de matr. d. 5. nu. 9. & lib. 1. d. 59. nu. 4. & d. 60. nu. 1. multos ubique citans. Fagund. tom. 2. lib. 4. cap. 9. nu. 4. & apud ipsum Baldus, Iason, Lupus.

133 Hoc verius. Quia si mulier, sed pater eius diues esset, dote, que filiae constituere nollet: tum maritum ad alendam vxorem, tum maritum ad alendam vxorem stringeam alere. Quia dote in pactum non deduxit. Molina 10. de iust. d. 145. & alij communiter. Hæc autem intellige, si maritus diues sit, & possit; nam pauper non teneatur vxorem alere, sicut non tenetur, filios; nemo enim ad impossibile obligari potest. Imo quamvis proprium sit viri vxorem, filios, & familiam sustentare, & laborare teneatur, ut illis alimenta præstet, & mortifere peccet, nisi id efficiat: ut optimè docet Toler. lib. 5. cap. 2. tamen si vxor diues sit, & maritus pauper, & ignauus adeo, ut industriam non habeat ad vitam alendam: tenetur vxor viro ac filiis, familieque alimenta præstare. l. si cum dote 23. §. si maritus, ff. soluto matrim. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 36. nu. 6. & 7.

PROBL.

PROBL. XXIX.

*Quando mortuo viro, nulla sepetunt vi-
ri bona, vxor vidua tenetur, & non te-
netur ex bonis suis dotalibus, & arthi-
soluere debita à viro suo contracta ad
ipsam, & familiam alendam: verbi
gratia, ad soluendum famulorum mer-
cedem, domus locationem vestes, &
cibaria.*

134
Tenetur qui-
dem.

Tenetur profectò. Quia quando res aliena
in alicuius conuersa est vtilitatem, quam-
vis illam minime furto acceperit: tenetur ille
eam soluere: ut cernitur in his qui hædum furti-
um comedunt, scientes esse furto acquisitum:
debet enim unusquisque illorum in subsidium
furantis hædum restituere, quoniam in eorum
conuersus est vtilitatem, ut docet Gabri. in 4.
dist. 15. quest. 3. Et quia ubi aliquis occasione
rei alienæ sit ditior, tenetur, quamvis rem illam
apud se non habeat, restituere id, in quo factus
est ditior: idque in utròque foro, lib. 2. ff. ad le-
gem Rhodiam, de iactu merc. Vbi decernitur si la-
borante naue, aliquarum mercium iactus fa-
ctus fuerit, detrimentum esse commune, & ad
illas teneri illos, quorum merces propter alia-
rum iactus saluæ factæ sunt. Quia occasione
iactus rei alienæ ditiores sunt facti; perirent
enim omnes merces, nisi illæ iactarentur. Sed
occasione mutui accepti à viro paupere vxor
eo capiens alimenta ditior facta est, ex suis enim
se bonis aleret, si mutuum non reciperetur. Er-
gò in defectum, & subsidium viri, soluere id te-
netur. Sic Lara l. si quis à liberis, §. si quis ex his,
num. 115. ff. de lib. agnosc. Gama par. 1. decif. 366.
num. 7. Barbosa l. si constante 25. num. 52. ff. soluto
matrimon. Sordus de aliment. priuil. 48. nu-
mer. 5.

135
Non tenetur.

Minimè tenetur. Quia vxor non tenetur
ad ea debita à viro paupere contracta pro suis
alimentis, si facultates viri successu temporis
angerentur: Ergò non tenetur, quando vir
est pauper, & non habet, vnde soluat; nam si
ratione paupertatis mariti teneretur, postea re-
deunte viro ad meliorem fortunam non resur-
geret ea obligatio; si enim paupertate viri ex-
tingueretur obligatio illa, profectò auctis eius
fortunis non renouisceret obligatio: namque se-
mel extincta, non renouiscit. l. Cum ex causa.
Codic. de remis. pignor. Et quia si Antonius ut
suis creditoribus Petro, ac Ioanni satisfaciat,
as alienum accipiat existimans se posse illud
in futurum soluere: si postea non possit, nullus
dicet, Petrum ac Ioannem, quæ eo mutuo po-
steriori satisfactum est, eo quod totum illud in
illorum vtilitatem fuerit conuersum, teneri
eam pecuniam soluere posterioribus creditori-
bus: nec etiam dicet, hos posteriores actionem
habere contra Petrum, & Ioannem; quia hi
posteriores nullum contractum cum illis inie-
runt, nec illi ab his quicquam accepere. Haud
secus quamvis maritus mutuum pecuniam con-
flet, ad alendam vxorem, ac familiam, & ea pec-
unia in vxoris conuersa sit vtilitatem: non re-
nebitur vxor ad illius solutionem; quia nullum

contractum cum creditoribus inuit, nec quid-
quam ab illis accepit. Ita Molina tom. 2. de iust.
d. 435. Gomez Arias libr. 49. Tauri, num. 7. Ma-
np. tom. 1. sum. cap. 100. num. 8. Sanch. libr. 9. de
matrimon. d. 4. num. 39.

Ego quidem hanc sententiam probabilim
ducens: iudico primam esse probabiliorem. Nec
meum Thomam Santium audeo sectari, cre-
dens ex eius sententia non parua incommoda
posse obuenire. Indè enim mariti occasionem
sumerent splendide victitandi, & alendi vxores
ex alieno mutuo: si postea illæ ad solutionem
non tenerentur in illorum defectum.

PROBL. XXX.

*Vxor non plus insumens de bonis à marito
per vsuras acquisitis, quam quod ad con-
gruam sustentationem sufficeret iuxta
personæ propriæ qualitatem tenetur po-
stea, & non tenetur de suis bonis satis-
facere iis, quibus maritus per vsuras
damnum egit, si ipse nihil habuit, vn-
de solueret.*

Non tenetur. Quia non minus debitor est
vir vxori suæ talis sustentationis, quam ce-
teris creditoribus, & alioquin mulier semper
præferatur aliis creditoribus mariti, & debitor
mulieris aliorum creditorum debito. Sic Mo-
lina tom. 2. de iust. d. 350. Nauar. sum. cap.
17. num. 268. Sanch. lib. 9. de matrimon. d. 4. nu-
mer. 30.

Tenetur omnino. Quia totum id expensum
est à viro in vxoris vtilitatem, & indè illa fa-
cta est ditior. Quoniam tantum deberet insu-
mere ex proprio nisi ex alieno, à marito alere-
tur: quare velit nolit, ad id tenebitur. Ita Fa-
gund. tom. 2. Decalog. libr. 4. cap. 9. num. 13. Et
hoc consequenter debent fieri. Gama par. 1.
decif. 366. Barbosa l. si constante 25. num. 52. Lara
l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 115. ff. de
liber. agnosc. asserentes, mortuo viro, quando
nulla suppetunt illius bona, teneri viduam ex
suis bonis dotalibus vel arthas soluere debita à
suo viro contracta, ad ipsam, & familiam
alendam.

Profectò Santij ac Molinae sententiam in-
tellexerim, quando matrimonium celebratum
fuit per contractum dotis, & arrharum, & sub
ea conditione, ut mulier soluto matrimonio,
extraheret suam dotem integram, & arthas.
Quia tunc ille tenebatur alere vxorem ex fru-
ctibus dotis, & ex bonis propriis, salua semper
vxoris dote, & arthiis. Nam si per contractum
medietatis bonorum matrimonium fuit cele-
bratum, non sic res habet: sed sumptuum om-
nium quos vir facit, dimidium pertinet ad
vxorem, vnde tenebitur illa in sententia, illo-
rum, si consumptis omnibus bonis dotalibus,
mariti, & vxoris debita remaneant post viri
obitum, ex suis bonis paraphernalibus vel ap-
pundè soluto matrimonio hereditate acquisitis di-
midium debiti soluere creditoribus pro se à vi-
ro alenda contracti. At in mea sententia, si quæ
bona paraphernalia constante matrimonio ha-
bebat, totum debitorum tenetur soluere: quia to-
tum insumptum est in illius sustentatione, ut
suppono.

Secl. II. De Præcepto IV. Problemata. 253

suppono: & tantundem illa insumptura erat ex ipsis, nisi ex debita (seu viuris) rarum a marito ad effectum illam alendi contractam aleretur. Et idem dixerim, si post mortem vi-ri, & soluto matrimonio aliqua bona ex hæ-reditate acquisiuit; nam eadem debita erat illa contractura ad sui sustentationem.

PROBL. XXXI.

Maritus tenetur, & non tenetur uxori adultera alimenta impertire.

¹⁴⁰ *Tenetur qui-*
dem. **T**enetur quidem, etiam facta tori separa-
tione. Quia non definit esse vxor. Licet
enim ob adulterium possit vir impune vxor-
em occidere propria autoritate, si in cri-
mine deprehendat, attamen illicite occidit,
& mortificet peccat. Vnde si occidendo delin-
quit in adulterio deprehensam, etiam pecca-
bit lethaliter, ei alimenta denegando, cum
alimenta dentur ad alendam vitam, & eorum
negatio est quadam sublatio vite. Sic Iuli.
Clarus lib. 5. receptar. §. *Adulterium. vers. fa-*
cta autem. Anton. Gabr. tom. 1. commun. opi-
nion. lib. 1. fol. 21. vers. *Adulterium vxorem.*
Alij docent, vxorem eiectam a viro ob adul-
terium occultum alendam adhuc esse: secus si
eam eiciat ob adulterium notorium. Quia in
priori casu non priuatur vxor iure in virum,
nec alimentis, nisi secuta sententia, nec po-
test a viro domo expelli, nec vir ab eaduertere,
& separari. Sic Rosel. verb. *Dinortium*, nu-
mer. 11. Angel. verb. *Dos*, num. 20. Armil. ibi,
num. 18. Taale. q. 11. n. 12. Syluest. ibid. q. 14. di-
c. 9. & alij ex iuris peritis.

¹⁴¹ *Non tenetur.* **M**inime tenetur. Quia sicut vir conscius
adulterij vxoris, & de illo moraliter certus,
negare ei potest conuictum, & cohabitationem:
ita & alimenta poterit abnegare. Quia
omni iure maritali priuata censetur. Nam
Christus Dominus Mat. 5. & 19. permittit
viris dimittere vxores ob adulterij causam, &
non requirit publicam, aut notorium adulte-
rium, sufficit ergo vt vir possit ab vxore diner-
tere, quod adulterium sit certum, licet occultum.
Ita Sanchez lib. 10. de matr. d. 8. n. 25. Sotus
in 4. dist. 36. q. 2. n. 4. Manu. 10. 1. sum. c. 240.
n. 2. Fagund. 10. 1. Decal. l. 4. c. 9. n. 23. Barth. a Le-
des. de matr. dub. 67.

¹⁴² *Hoc vnicè te-*
nendum exi-
stimo. **N**on possum non mirari, primam senten-
tiam a viris admodum doctis visam fuisse proba-
bilem tam debili fundamento harentē. Quia
Christus Dominus permittit dimissionem vxor-
um, & separationem a toro ob earum adulte-
rium: non autem earum occisionem, & conse-
quenter permittit alimentorum negationem;
quia hæc non debetur vxoribus nisi dum in ob-
sequio suorum virorum adfunt. Et quamvis
alimentorum negatio sit quadam sublatio vi-
tæ: attamen id est lato modo, non pressè, ac per
se loquendo. Et quidem per huiusmodi alimen-
torum negationem non intelligi hæc alimenta
ad vitæ necessaria affirmo. Nam si vxores in
extrema sint necessitate, non possunt mariti
adulteris alimenta negare; si enim debetur cui-
libet proximo, etiam illis debentur; quia adhuc
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

sunt proxima; nec illis negandum, quod infide-
libus in extrema necessitate contingitis abne-
gari non potest.

PROBL. XXXII.

Maritus tenetur, & non tenetur vxorem alere, dum eam in osculis, & amplexibus cum alio deprehendit.

¹⁴³ **N**on solum non tenetur vir vxorem adul-
teram alere; sed hæc etiam cum eam *Non tenetur*
in solis osculis, & amplexibus deprehendit.
Quia sicut ob hæc vxor dote priuatur, ita &
alimentis. Sic Lara l. si quis a liberis, §. si quis ex
his, n. 77. ff. de liber. agnoscent. Surdus de aliment.
tit. 7. quest. 16. num. 35.

¹⁴⁴ *Tenetur pro-*
fecto. **T**enetur planè. Quia sicut non est verum,
eam tunc priuari dote, vt optimè ostendit San-
ctius l. 10. de matr. d. 4. n. 12. ita nec alimentis po-
test priuari. Ità ipse Sanchez ibi, d. 8. n. 27. fatus,
oscula & amplexus non esse sufficientem causā
dimissionis, cum Christus solum permittat, &
concedat viris licentiam ad vxores dimittendas
ob adulterium. Ergo si dimittere non possunt
ob oscula & amplexus, nec eis poterunt alimen-
ta denegare. Fagund. tom. 2. lib. 4. cap. 9. num. 25.

¹⁴⁵ *Hæc certum*
esse credo. **H**oc quidem certum esse crediderim. Quia
vxor solummodo priuari licet potest ob adul-
terium quando est certum. At oscula, & ample-
xus non est adulterium, nec dispositio proxima
ad illud, sed remota; neque est certum quæ ad-
mittit oscula, & amplexus, adulteriū comississe.

PROBL. XXXIII.

*Vir debet, & non debet alimenta vxori adultera impertire, si a principio ipse cau-
sam dedit adulterio eam domo iniuste pel-
lendo, vnde illa fuit in adulterium lapsa.*

¹⁴⁶ **D**ebet ei præstare alimenta. Quia viri cul-
pa in adulterium lapsa fuit. Sic Lupus ry-
br. de donat. inter virum & vxor. §. 20. n. 4. & 5. §. *mona pra-*
64. n. 3. Covar. alios citat. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 5. stare.
n. 2. Ludou. Lopez p. 2. Instr. ubi de matr. c. 54.
Cifuentes l. Si tam limitat. 4. afferens, quando
vir iniuste expulit vxorem, si illa postea forni-
cata est, ei debere alimenta; quia viri culpa in
adulterium lapsa fuit. Idem docet Conarruias,
quando ob viri seuitiam ab eius consortio fu-
git, & post fugam adulterio inficitur.

¹⁴⁷ *Non debet.* **N**on debet necessario vir in eo casu alimen-
ta vxori impertire. Quia expulso iniuste mini-
mè excusat vxoris adulterium, nec ipsi impu-
tatur marito nisi tanquam causæ remota. Ità
Sanchez lib. 10. de matrim. d. 8. numer. 26.
Fagund. tom. 2. Decal. lib. 4. cap. 9. numer. 29.
& alij apud Sanctium.

¹⁴⁸ **P**rimam sententiam falsam esse indico, secun-
dam autem vnicè veram: intelligo eam tantum,
nisi maritus eo fine expelleret vxorem, vt
adulterium ipsa committeret; tunc enim sicut
adultera non posset dote priuari, ita nec alimen-
tis. Nam in adulterio latentem tacite consentit
maritus, si autem eo fine vxorem domo non ex-
pulsit.

pulit, aut sanctitatem expressit: nec in foro externo vxor à pena adulterij excusatur, vel amissione dotis propter famis necessitatem aut propter paupertatem: secus si eo hac tenderent; vt ipsa adulterium perpetraret Sanch. l. 10. d. 5. num. 6. & 10. Farinac. in praxi crimin. q. 141. n. 15. & alij.

PROBL. XXXIV.

Si dos promissa integrè non soluitur: tenetur, & non tenetur maritus uxorem alere, pro rata accepta dotis.

149
Ceteri suppo-
no.

Maritus tenetur alere integrè uxorem ex tota dote soluta. Negatur à nemine. Ob dotem promissam non solutam non tenetur maritus uxorem ex suo praeferre alimentis. Quia dos quasi in pretium datur, vt eius fructibus teneatur vir onera matrimonij sustinere, uxoremque alere. Hoc tamen intelligendum, quando promittens dotem est in mora soluendi; nam si tempus aliquod concessum sit à viro ad dotem soluendam, nondum aduentante tempore, alere eam tenetur. Quia concessa ea dilazione, tacite ad id se obligauit: adueniente autem, non tenetur. Sanch. l. 8. de matr. d. 5. n. 1. Angel. v. Dos. n. 9. Syluest. ibi. q. 10. Molina 10. 2. de iust. d. 425. Sa v. Dos. §. acceptam sine dote. Sed quid, si adueniente tempore solutionis dos promissa integrè non soluitur, sed pars solummodo: tenetur ne maritus uxorem alere? saltem pro rata accepti?

150
Non tenetur.

Non tenetur. Quia dum dos sibi integra non soluitur, contractus initi, fides non seruatur: vnde nec ipse tenetur seruare fidem in contractu matrimonij tacite promissam eam alendi. Sic Lupus ad c. Per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. n. 2. & alij plures, quos citat, sed non plene sequitur Sordus de aliment. tit. 7. q. 17. n. 3.

151
Tenetur plane.

Tenetur maritus ad partem alimentorum pro rata solutae dotis. Quia eadem est ratio partis ad partem ac totius ad totum, l. Quia de tota, ff. de rei vendicat. Vnde sicut tota dote recepta, tenetur ad sustentationem totalem: ita recepta parte ad partialem sustentationem impertientiam tenebitur. Ita Sanch. l. 9. de matr. d. 5. nu. 3. Fagund. 10. 2. l. 4. c. 10. n. 3. Sordus citat.

152
Hanc partem
puto esse v-
torem.

Hanc partem veriorum esse reor. Neque obstat, quod non sit ipsi seruata fides, vt ipsam etiam maritus non seruet; nam vbi primum illam partem dotis acceptauit, tacite, vel ita, noluit, se praestandi alimentis obligauit ad partem.

PROBL. XXXV.

Maritus tenetur, & non tenetur, uxorem alere, quando parentes dotem dolose, minime soluturi, promiserunt.

153
Error pra-
missio.

Erra praemitto, si extraneus promissit dotem, & non soluit, nec vnde soluat habeat, maritus non tenetur uxorem alere: si autem ipsa vxor aut parentes vxoris dotem promiserunt, eam

alere tenetur. Ratio discriminis est, quia vxor, eiusque pater gaudet privilegio, vt conueniri non possint pro dote soluenda ultra quam facere possint, & sibi imparet maritus, qui fidei iussores non adsciuit. Barbosa l. Maritum 13. n. 57. ff. soluto matrimonio. At si dolose promiserunt; quaesierim, an teneatur maritus uxorem indotatam alere?

Non tenetur. Quia fraus & dolus non debet suis authoribus patrocinari: Et quia quando dolose promiserunt, carent privilegio illo, vt conueniri non possint. Sic Sanch. l. 9. de matr. d. 5. n. 5. Sordus de aliment. tit. 7. q. 17. nu. 27. 30. & alij.

Tenetur quidem. Quia vxor indotata seruit marito, & in obsequio illius est. Ergo si non vti vxorem, debet tamen eam vti famulam alere. Ita Abbas consil. 85. numer. 2. & 3. volum. 2. Anchar. ad cap. Per vestras, de donation. inter virum & vxor. numer. 14. Ioan. Lupus ibi, notab. 3. §. 1. numer. 1. & alij, quos refert Sordus de aliment. tit. 7. quest. 17. numer. 38.

Primae sententiae adhaereo, fundamentum secundae infirmum esse indicans. Quia vxor duo tenetur praestare viro propter sustentationem, dotem, & obsequium: quare altero deficiente, non tenetur maritus eam alere. Certè dote non soluta, non tenetur maritus uxorem alere, non tamen ob id potest domo expelli. Vnde colligitur non cogi ipsum ad eam alendam, eo quod illa in obsequio eius sit: sed quam non potest domo pellere, quam sibi obsequentem expulit, quomodo non lubens alimento donabit?

PROBL. XXXVI.

Quando vir non tenetur uxorem alere ob promissam dotem non solutam: potest & non potest eam non traducere, & traductamque domo expellere.

Potest vir eam non traducere, & traductam domo pellere. Quia vir sine dote non tenetur onera matrimonij sustinere. Poterit ergo vir dote promissa, & non soluta uxorem non traducere, & illam domo pellere, ne ex suo cogatur onera sustinere. Et quia omnia iura fauent deceptis: & indigni sunt decipientes omni favore. Quamobrem cum vir deceptus sit, illi potius quam mulieri est fauendum. Et hoc verum est, siue dos promissa sit ab extraneo, siue ab ipsa vxore, vel à patre illius. Quia expulsio hac aut non receptio non permittitur viro propter vxoris culpam, sed ne vir cogatur onera matrimonij ex suo sustinere. Sic Anchar. ad c. Per vestras, de donat. inter virum & vxor. numer. decimo tertio. Alexand. de Neuo ibi nume. 3. Lupus ibi, notab. 3. & alij apud Santium citandum.

Non potest vir eam non traducere, ne traductam expellere. Quia dotem promissam solui, aut non solui, nihil ad ius cohabitandi attinet: ius enim cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex intrinseca natura ipsius contractus matrimonij, & ex lege naturali & diuina

Seçt. II. De Præcepto IV. Problemata. 255

Erunt duo in carne una : sicut & obligatio reddendi debitum coniugale non oritur ex solutione dotis sed ex ipsa contractus matrimonij natura : Ergo sicut non solutio dotis haud eximit virum à redditione debiti , vt latè probat Sanch. l. 9. de matr. d. 4. num. 2. Ità non eximet ab obligatione cohabitationis. Ità ipse Sanch. d. 5. num. 17. & 18. Fagund. tom. 2. Decal. l. 4. cap. 10. num. 16.

159
Hoc mihi
probabilius.

Hanc partem probabiliorē esse existimo. Quia præcipuus finis cohabitationis non est, vt vxor à viro alatur, ad quod dos constituitur: sed vt mutua sibi obsequia coniuges præstent ad prolis generationem, & commodam eius educationem: sed hic finis non cessat, dote non soluta: ergo non cessabit traductionis, ac retentionis vxoris obligatio. Itaque tenetur vir vxorem traducere, eamque non expellere: nam Christus Dominus prohibuit vxorem dimitti, excepta fornicationis causa: non tenetur autem eam ualere, quia dos promissa soluta non est, quæ quidem ad vxoris alimenta assolet assignari. Addiderim, nec Iudicis autoritate posse vxorem ob hanc causam expelli. Quia hæc non est sufficiens expulsiōis causa, nec à iure Canonico annumeratur c. Porro, de diuoritiis.

PROBL. XXXVII.

Socer non soluit genero totum dotis promissæ capitale, sed partem illius: Tenetur gener, & non tenetur minuire de perceptione fructuum rei oppignoratæ aliquid pro rata.

160
Statum qua-
stionis expli-
co, certum
statuens.

Petrus (v. gr.) dedit filiam suam in vxorem Antonio, promissis pro dote mille aureis, tradidit ei fundum in pignus: Potest Antonius licite percipere fructus prædij oppignorati, quamdiu ei dos integra non soluitur: idque quamvis ratione temporis fructus excedant partem reliquam capitalis dotis. Quia definitum est expresse in c. Salubriter, de usuris. ibi. Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda. Quod si fructus successu temporis capitale dotis excedant, adhuc potest gener eos percipere, quamdiu capitale non soluitur. Quia si vno cumulo solueretur capitale, res tam fructifera emeretur, quam fructifera est res oppignorata, & fortasse magis: etsi non emeretur, cogeretur gener, aliunde ex suo onera matrimonij subire: vnde semper ratione damni emergentis gener posset fructus percipere, licet temporis successu capitale excederet. Nauar. sum. c. 17. n. 213. Ludon. Lopez. p. 2. in l. r. c. 60. Couar. l. 3. variat. c. 1. sed quid si socer non soluat totum capitale, soluat verò partem illius: tenetur ne tunc gener aliquid de perceptione fructuum oppignorati fundus pro rata imminuere?

161
Minimè te-
natur.

Minimè tenetur. Quia priuilegium est dotis, vt dum integra non soluitur, præfati fructus percipiantur. Sic Lupus ad cap. Per vestras de donat. inter virum & vxor. notab. 3. num. 2. & plures citati à Surdo de aliment. tit. 7. q. 17. nu. 3. Escob. & Mená. Theol. Moral. Tom. IV.

Et hanc partem necessariò debent tueri cum his omnes alij, qui affirmant, non teneri virum vxorem alere nec in totum, nec in partem, quamdiu dos integra sibi non soluitur. Quia contractus fides sibi non seruatur soluendo totam, dotem promissam præfixo tempore. Quamobrem nec ipse tenebitur aliquid de fructibus prædij oppignorati minuire.

Tenetur equidem de fructibus fundi minuire tantum, quantum accrescit sibi ex capitali dotis solutæ pro rata. Quia eadem est ratio de toto ad totum, atque de parte ad partem. l. Que de tota, ff. de rei vendicat. Vnde sicut tota dote recepta, tenetur gener restituere totos fructus fundi, (imo & ipsum fundum) si ulterius percipiat: ita recepta parte dotis tenetur restituere, ac minuire partem fructuum illius agri pro rata respondentem parti dotis solutæ. Ità Sanch. l. 9. de matr. d. 5. n. 3. Surdus citatur, Fagund. tom. 2. l. 4. cap. 10. n. 4. & alij apud Surdum.

162
Tenetur.
Quidem.

Hæc verior opinio. Quia soluta parte dotis debite censetur socer illam soluens, ea intentione soluisse, vt tantum diminuatur pro rata ex fructibus, quos ex fundo gener percipiebat: nam id poterat, quando partem dotis soluit, iuste in pactum deducere. Vnde tacite soluisse censetur saluo suo iure diminutionis fructuum illorum, ne plus latur, quam oportet. Ex qua resolutione tria infero corollaria. Primum, posse maritum, quamvis non sit gener eius, qui tale pignus dedit, fructus percipere, cum admonitione, non computandi eos cum promissa dote, quamvis illam excedant temporis successu, nisi contrarium in dotis contractu exprimitur. Secundum, posse maritum pacisci cum eo, qui dotem sibi promissit, & non soluit, vt quamdiu non soluerit, pendat sibi in singulos annos tantum, quantum aliquis mediocriter industrius ex illa dote ipsa salua, lucraretur. Nauar. sum. cap. 17. num. 213. Abbas cap. salubriter, de usuris. Sotus l. 6. de inst. quest. 1. art. 2. sentiunt, iuste seruari posse statuta terrarum præscribentia, vt qui dotem promittit, quoad soluat, certum quid in singulos annos pendat. Ludou. Lopez. p. 1. in l. r. c. 60.

163
Hæc verior
opinio.

PROBL. XXXVIII.

Vxor nobilis tenetur, & non tenetur præstare marito quacumque vilia obsequia, ex iniustitia, & vi contractus matrimonij, si licita sint.

Tenetur omninò licet sit nobilissima. Quia non debet esse conditio creditoris peior ob creditoris nobilitatem, nisi aliter sit in iure cautum: sed ex iuris dispositione tenetur vxor obsequia præstare viro cum ipsi sit subdita. l. sed si vir ex lana. ff. de donat. inter virum & vxor. cap. Hæc imago, & cap. Est ordo 3. q. 5. vbi præscribitur, mulierem esse viro subditam & penè eius famulam: Ergo licet vxor sit nobilis admodum ad quæque ministeria tenetur, cum in iure vxor nobilis nò excipiat. Et quia vir tanquam caput mulieris in omnibus eam

164
Tenetur casu
nino.

Y 2ª potest

potest dirigere, & omnia ei praecipere obsequia, modo non sint peccato obnoxia iuxta illud Gen. 3. *sub viri potestate erit, & ipse dominabitur tui*. Si ergo est domus, illa est quasi serua: serua autem in omnibus licitis, quamvis vilibus domino tenetur obedire. Et quia ab initio contractus matrimonij inerat conditio nobilitatis vxori: & tamē voluit matrimonij contrahere cū viro etiā ignobili: Ergo neq; viri ignobilitas eā nō excusat ab his obsequiis: eo enim quod se ad coniugium obligauit, consequenter ad hanc adstrinxit obsequia. Sic Pinellus de bonis maternis lib. 1. part. 3. num. 61. Barbati. in addit. ad Baldum, l. si vxorem C. de condit. insertis. Ioan. Andr. ad cap. Lit. as, numer. 9. Argel. v. vxor. num. 2. Et Tiraquel. de nobilit. cap. 20. num. 95. ait hanc sententiam fortasse esse veriore.

165 Non tenetur vxor nobilis ad obsequia viri, si praestanda marito: sed ad ea solum, quae illius dignitatem, ac nobilitatem non dedecent. Quia lege interdum lana. ff. de oper. liber. dicitur: *Sed si liberta, quae operas promissit, ad eam dignitatem perueniat, ut inconueniens sit praestare patrono operas ipso iure hoc interdicitur*. Et quia vxor non est serua, nec famula; sed socia, & coadiutrix; opera autem vilia ad domus seruitium attinentia famulae propria sunt, ac seruae, ut per se patet. Itā Abbas, Baldus, Decius, Lupus, Cynus, Salicetus, Guillelmus, quos citat, & sequitur Fagund. tom. 2. lib. 4. cap. 12. num. 4. Rolet. v. vxor. num. 7. Syluest. ibi; quest. 2. Suarez iuriconsult. lib. 9. tit. De los pleitos, l. 1. n. 13. Sanchez to. 1. de matr. l. 6. d. 9. num. 24.

166 Probabilem primam sententiam esse reor, secundā autē longe probabiliorem. Vnde vxor nobilis nō tenetur pedes mariti diluere, cibos condire, domum verrere, tergere, fricare, & alia vilia, ac seruilia id generis obsequia exercere. Attamen si coniuges itā inopes essent, ut famulam conducere non possent, tunc nobilis vxor teneretur ea opera praestare: imō quamvis minime teneretur, ipsa nobilitas eam ad huiusmodi praestanda obsequia in mariti obsequium inclinaret.

PROBL. XXXIX.

Vi vxor teneatur virum sequi aliud domicilium mutantem, necessarium est, & non est necessarium, ut detur causa mutandi illud.

167 Certum est, teneri vxorem virum sequi domicilium aliud mutantem, nisi matrimonium ab initio contractum fuerit sub onere, seu pacto non mutandi illud; vel nisi post pactum appositum, & matrimonium contractum noua causa mutandi domicilium adueniat: nepe quia caeli temperies minus salubris sit, noxiaque actualiter valetudini coniugis, vel proli generationi, aut procreationi filiorum: vel si in eo oppido capitales inimicitiae contrahantur; tunc enim spreto pacto etiam si iuramento firmatum fuerit, possunt alio commigrare. Non tenetur autem virum sequi, si ei salutis animae sequatur detrimentum: v. gr. virum Anglicum comitari ad terras haereticorum proficiscens. Quasi enim verum, num ut

vxor virum alias sequi teneatur, requiratur, ut detur causa necessaria domicilium mutandi.

Necessum est, ut causa ad hoc huiusmodi. Quia durum esset, velle obligare vxorem ad sequendum maritum, sine causa volentem aliud domicilium mutare. Sic Alex. de Neuo cap. De illis, de sponsalib. num. 11. & cap. 1. num. 7.

Non est necessarium, ut ad hoc causa, sed tenetur vxor maritum sequi aliud transferentem domicilium, modo non detur in transmutatione in honestas. Quia alias nulla esset distinctio inter virum & vxorem, quod est absurdum; nam vir est caput, vxor loca illius, & adiutrix, imo membrum capitis: Oportet ergo ut detur aliqua distinctio inter virum & vxorem, quoad obligationem comitandi, ac sequendi illum; ea autem est, ut vir teneatur vxorem sequi, quando vult mutare domicilium ex causa: vxor verò semper teneatur sequi virum, siue detur, siue non detur causa domicilium mutandi: modo tamen in tali mutatione non detur inhonestas, aut turpitudine. Ita Gloss. ad c. 1. de conuge lepro. v. sequatur. Hostiens. ibi, ad ver. sequatur. Innocent. v. Anthon. num. 11. Anchar. num. 6. Abbas ad cap. De illis, num. 4. de spons. Rolet. v. vxor. num. 3. Argel. v. vxor. n. 9. Syluest. ibi; q. 8. Tabic. quae est 2. n. 3. Gloss. ad c. vnaquaque v. sequitur 13. q. 2.

Communis sententia haec est. Vnde alio teneri vxorem virum mutantem domicilium pro libito, sequi, nisi ex causa turpi mutaret. Nec hoc durum debet videri, cum maritus sit caput ad quod gubernatio domus spectat: nulla non sit. Igitur in hoc consistit differentia inter virum & vxorem quoad obligationem comitandi, ut cum vir sit caput, possit liberè eligere locum, ubi figendum sit domicilium, & vxor teneatur illum sequi, siue detur causa mutandi illud, siue non: vxor verò non possit illum eligere, nec vir teneatur illum sequi, nisi cum compulsa necessitate, illud mutet; & obligatio reddendi debitum compellit vxorem ad sequendum virum, compellit etiā virum ad sequendam vxorem ex causa iusta.

PROBL. XL.

Vir tenetur, & non tenetur vxorem, quam dotatam duxit, alere, si ob vxoris culpam vel haerem publicata fuit, siue ea ad suum admiserit consortium, siue non admiserit.

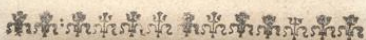
171 Maritus catholicus tenetur alere vxorem de haeresi damnatam, & cuius dos ob haerem publicata fuit, si eam ad suum consortium admiserit, si verò non admiserit, minime tenetur. Quia in defectum dotis, & patrimonij tenetur vir alere vxorem propter debitum coniugale. Et quia inhumanum esset negare alimenta ei, quam ad suum obsequium admiserit. Et quia maritus tenetur alere vxorem indotatam: & in hoc casu perinde est, ac si sine dote duceret. Sic Abbas consil. 85. n. 4. volum. 2. Lupus c. Per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. §. 1. x. 1. Gomez lib. 7. 8. Tami. n. 6. Simancas de catholic. institut. tit. 16. n. 19. Sardus de aliment. tit. 7. quest. 2. n. 6. & 7. citans Gondisalum tr. de haer. quest. 15. num. 9.

Non

Sec. II. De Precepto IV. Problemata. 257

¹⁷² Non tenetur alere vxorem, etiam si ad suum consortium post damnationem admittatur, & in eius seruitio, toro, & obsequio sit. Quia obligatio cohabitandi, non oritur ex solutione dotis promissæ, sicut oritur obligatio alendi vxorem, sed ex intrinseca natura contractus ipsius matrimonij, & ex lege naturali, ac diuina. Vnde qui gratis se vult rursus submittere cohabitandi obligationi, non ideo submittitur obligationi alendi: hæc enim e dotē nascitur; quæ si deperit vxoris ex culpa, deficit alendi obligatio. Itā Rojas de heret. part. 2. nu. 225. Couar. 4. Decret. par. 2. cap. 7. num. 2. Bæza de non melior. filiab. cum a dotis. cap. 32. num. 21. Matienzo lib. 5. receptil. tit. 1. rubr. gloss. 1. num. 91. Pars, verāque probabilis.

¹⁷³ Existimo autem non teneri maritum, siue admittat, siue non admittat vxorem, eam alere si patentes illius possint ei alimenta impertire; teneri autem in defectu parentum, eam alere si ad coniugale consortium admittit. Quia aliud est, vxorem sine dote ducere, aliud cum dote ducere, quam vxor sua culpa seu proprio delicto amittit. Nam vir ratione dotis solutæ tenetur vxorem alere, & dum non soluitur, non tenetur; perinde est autem culpa vxoris dotem amitti, & publicari, ac si non esset soluta. Non tenetur ergo vir eam alere, quando illa, vel heresi, vel quocūque alio crimine culpa sua dotem amittit. Nec est simile, quando indotatam duxit. Quia tunc sua sponte, nullo recepto pretio, se ad illam alendam obligauit. At si illam admittit, & in eius consortio sit, parentes autem non possunt ei alimenta impendere: amor coniugalis, & nexus tam arctus posulat, ut à viro alatur, ne fame depercat. Accepi ex Sanctio lib. 9. de matrimon. d. 5. num. 10. quem sequitur Fagund. tom. 2. Decalog. libr. 4. cap. 13. num. 7.

CAPVT X.

Circa mutuam obligationem Domini, serui, ac famuli.

PROBL. XLI.

Famulo, qui promissit seruire anno integro, pro assignato stipendio si prius sex mensibus tantum in seruitio, dominus tenetur, & non tenetur dimidium mercedis soluere.

¹⁷⁴ Non tenetur dimidium partem soluere. **N**on tenetur, dimidium ei partem soluere, sed paulò minorem, & de iure alicuius Regni nihil ei debetur. Quia fidem datam violauit. Sic Syluest. v. Famulus, q. 5. Azor. to. 2. l. 11. c. 39. q. 7. Barthol. ad V. Viuorum, §. Quod in anno, §. soluto matrimonio, & alij communiter.

¹⁷⁵ Tenetur plene. Tenetur dominus ei soluere dimidium stipendij partem. Quia famulus dimidium temporis proculdubito seruitium præstitit: Ergo dignus est illius seruitij mercede. Itā Facob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

gundez tom. 2. libro 4. capite 15. num. 15.

Ei lubens adhæreo, nec prius sententiæ resolutionem improbo: Existimo enim eam, eiusque fundamentum in foro externo procedere: nam in foro interno probabilius crediderim teneri dominos pro rata famulis stipendia impertire. Quia conscientia foris est tribunal veritatis, & ille dimidium temporis seruiuit, cui labori sua merces responderet. Si autem alicubi speciali iure integra merces abnegatur famulo non implenti tempus promissum id fundatur in malitia seruorum, & in damno, quod ob malitiam eorum præsumitur dominis obuenire. Suppono autem hic nec damnum, nec malitiam interuenisse. Nam si famuli malitia damno herus afficeretur, aliterem, posse herum à mercede tanquidem extrahere, non tam in poenam malitiæ, quam in damni satisfactionem.

PROBL. XLII.

Si Famulus seruiat minori pretio infirmo sperans aliquo beneficio à domino esse donandos, quod postea minime accipit. Hic potest licite, & non potest, id occultè compensare.

¹⁷⁷ Sunt nonnulli famuli, qui minori mercede seruiunt, quàm alioquin spectaro infirmo stipendio sit iusta: volunt tamen id libenter remittere, ac condonare suis dominis, vel propter beneficia iam accepta, vel ut gratiam apud illos mereantur spe maioris boni ab illis, aut illorum causa obtinendi: & tunc quidem non tenentur domini eis mercedem augere vique ad iustum pretium infimum: neque illi poterunt sibi occultè compensare. Quia ibi non cernitur nuda locatio, sed per mixta condonatio. Molina tom. 2. de iust. d. 506. Quæsierim autem, num si postea nihil gratiæ à domino obtineant, possint occultè compensationem facere?

¹⁷⁸ Possunt quidem. Quia beneficium, vel gratia ab hero sperata fuit quasi conditio, sub qua ea facta est mercedis iustæ condonatio. Nam si in famuli mentem venisset, se oleum, & opesam perdituram, nullatenus huiusmodi gereret condonationem. Sic Doctores nonnulli apud Molinam tom. 1. de iust. d. 210.

¹⁷⁹ Minime possunt. Quia spes promerendæ gratiæ, aut beneficij consequendi, non fuit simpliciter conditio sub qua ea facta est condonatio, qua non secuta reddatur ea condonatio nulla; (quod illi Doctores verè affirmant) sed est causa motiua, & finalis donandi. Vnde si fructus speciei desit, sibi famuli non domino imputent. Itā Fagund. tom. 1. Decalog. libr. 4. cap. 15. num. 33.

¹⁸⁰ Hoc vnice verum existimo. Parum enim refert, quod si id scirent, nullo modo inferuirent pro mercede illa iusto infimo minori. Nam obligatio domini erga seruos oritur non ex iis, quæ fierent, sed ex his, quæ sunt facta.

Y 3 PROBL.

PROBL. XLIII.

Dominus potest licite, & non potest vendere mancipium, quod de incedo matrimonio sine illius licentia tractat.

181
Non potest.

Non potest. Quia ius serui ad matrimonium contrahendum, non potest à Domino impediri; sunt enim serui ad hoc sui iuris. Et quia in matrimonij fraudem id à Domino gereretur; fraus autem & dolus nemini debet patrocinari: omnia enim iura diuina, & humana fraudi obstant. Ergo non potest dominus licite mancipium vendere, vel alio vendendum mittere, ne ineat coniugium. Sic viri docti admodum in manuscriptis.

182
Potest committi.

Potest planè. Quia dominus non amittit dominium in seruos per eam matrimonij tractationem: unde sicut antè eam eos vendere poterat, ita & post eam: quod non in matrimonij fraudem, sed in proprium commodum exequuntur. Ità nonnulli, quos pressò nomine memorat Fagundes 10. 1. Decal. l. 4. c. 13. num. 6.

183
Auctori v. solutio.

Rem ita decido cum Santio l. 7. matr. d. 21. num. 9. si mancipium iam fidem suam de matrimonio contrahendo adstrinxit, aut sponsalia sunt celebrata: non potest licite dominus illud vendere. Si verò sponsalia nondum inita sunt, poterit tunc dominus seruum vendere, nihil impediens praefata tractatione. Quia per illa sponsalia iam est coeptum matrimonium: & quia seruus, inito domino, poterat fidem suam feminae seruae vel liberae, de matrimonio cum ea inuendo, adstringere: ac proinde per eam promissionem, & fidem legitimam ius femina illa ad coniugium praefati serui comparauit. Vnde cum iam tertio ius sit acquisitum, non potest dominus illud impedire. Antè sponsalia verò, cum ius nulli tertio sit acquisitum, non amittit dominus, nec ei interdictum manet ius, quod antè habebat, ad vendendum seruum. Porro nec directe ille impedit matrimonium, sed iure suo utitur, vt suae indemnitati consulat. Nec potest dici fraudem in matrimonium committere, qui iure utitur suo, vt Sanch. docet l. 3. de matr. d. 18. numero vigesimo nono.

PROBL. XLIV.

Non est integrum, & integrum est dominis seruos coniugatos, qui sine eorum consensu inire coniugium, in partibus longinquis separatim vendere.

184
Non est integrum dominis separatim vendere.

Non est integrum domino diuendere separatim coniugatos seruos in partibus longinquis etiam quando sine eius consensu fuit contractum matrimonium. Quia in fraudem matrimonij fit, seruos coniugatos ita distrahere, vt non valeant matrimonij vsui operam dare. Et quia interest Reipublicae, ne quis re sua

abutatur: abuteretur autem dominus domino, quod habet in seruum, si illum in longinquis terras in fraudem coniugij distraheret: maxime cum non desint vbique seruorum emptores & in eadem Vrbe, vel pago, qui iusto pretio emant. Sic D. Tho. in 4. dist. 36. q. vii. a. 2. ad 4. Palud. ibi, q. 2. a. 1. concl. 13. n. 9. Turrecr. ad c. fin. 29. q. 2. num. 2. Vigner. l. instituit. c. 26. §. 17. vers. 9. impedim. 2. Ludou. Lopez l. 1. de contrah. c. 5. sine.

Integrum est domino diuendere separatim seruos coniugatos in partes longinquis defendendos, quando sine eius consensu fuit initum matrimonium. Quia id innuitur esse à lethali culpa liberum in c. 1. de coniug. seruor. Ità Nauar. sum. c. 22. num. 34. fatuus: *Honestum esset, ne in remotas partes venderet, etiam dum contra voluntatem eius contraheret: quamuis ad id sub poena peccati mortalis non teneatur iuxta communem in c. 1. de coniug. seruor. Henriq. l. 1. c. 10. numer. 4. Tolet. l. 7. c. 3. num. 3. proposit. 1. Rosel. v. seruus 3. sine. Supplem. sum. Pisanæ v. seruus 3. n. penult. Sa v. Matrimonium, de imped. dirim. n. 1. & alij.*

Memini me to. 4. hanc enoluisse questionem. Attamen vt in re tam graui, & passim occurrenti ius miseri mancipij non violeetur, vberius quid asserendum probabilius sit, exponam. Si alter coniux sit liber alter seruus, potest seruus licite venditari in partes longinquis, siue consentiente domino, siue inuito, siue nesciente coniugium fuerit initum. Quia non posse vendi seruum coniugem à domino, confurgit ex vinculo matrimonij, in quo dominus consensit, vel non consensit: ne scilicet ex eo, quod in longinquis terras distrahatur, matrimonij impediatur vsus: vt omnes sententur: At quando alter coniux est liber, minime impeditur vsus huiusmodi, nam coniux liber tenetur coniugem seruum sequi propter ius debiti: Ego. Quando vterque coniux est seruus eiusdem domini, siue vnus tantum liber, & alter seruus sed liber seruum sequi commode non potest, & ideo ab obligatione eum sequendi est immunis: si consensu domini matrimonium initum fuit, tenetur dominus de iustitia, non ita distrahere seruum, vt matrimonio uti non possit. Quia qui concedit principale, concedit etiam accessorium, c. Prudentiam, de officio delegari. Hanc autem propositionem imitari, modo ancilla, vel seruus male moratus non sit, latro, aut fugitiuus, ita vt non possit dominus illum domi retinere sine detrimento, nec in proprio loco, aut in partibus vicinis emptorem inuenit. Siue dominus consentiat matrimonio suorum seruorum, siue non consentiat, seclusa necessitate vendendi seruum, vel ancillam; non potest illum, aut illam diuendere in partes remotas, vbi matrimonij vsus impeditur: unde inuenio hic iusto pretio mortaliter peccaret eum, vel eam in alium locum distrahendo. Quia impedire vsus matrimonij sine causa, & necessitate res est grauissima: vnde miror Henriquez Toletum, & Nanarum relatos asseruisse, illicitum id esse, sed non mortale: ideoque Sanch. citandus eorum opinionem improbabilem esse censuit. Si vterque coniux seruus sit diuersorum dominorum, & in diuersis locis habitantium, ita vt mutuo coniuncti nequeant obsequijs domini vtriusque satisfacere:

185
Integrum est.

186
Qui i. sen. nam v. i. i. expens.

Seçt. II. De Præcepto IV. Problemata. 259

cere: tunc ut emittetur incontinentiæ pe-
riculum potest Ecclesia cogere alterum do-
minum, ut vendat suum mancipium alteri do-
mino id volenti emere. Quia sicut quando
seruus est multorum dominorum, & ei vnus
ex illis pro sua parte concedit libertatem, in
favorem libertatis coguntur alij domini suas
partes vendere, ut servus ille liber fiat, *lib.*
1. C. de communi seruo manumisso: ita cogit-
tur alter dominus vendere servum in favo-
rem matrimonij, cum matrimonij causa sit
favorabilior in iure, quam causa libertatis. Et
si neuter dominus emere velit, cogendus erit,
alter vendere cuicumque extraneo in parte
illa, in qua alter servus adest; & si nullos in-
veniat emptor, emit Ecclesia, argumento
ducto ex *c. Fraternitatem dist. 54*. Hæc qua-
tuor propositiones accepi ex Santio *lib. 7. de*
matr. d. 22. num. 8. & 9. 10. 11. & 16. & Fa-
gundez tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 14. num. 18.
20. 21. 23, qui quidem plures alios citant.

PROBL. XLV.

*Peccat, & non peccat herus, qui famulis ar-
culam apertam relinquit eo sine, ut su-
rentur, & postea ab illis caveant. Vbi plu-
ra de licitis, & illicitis furis famulo-
rum enuncio.*

187
Non peccat. **N**on peccat herus: Quia licitum est ei, suis
bonis custodiendis providere, etiam inten-
dendo, ut furetur, & delinquant famulas, si ali-
ter eum non valeat de furto convincere. Sic
Petrus Navarra *lib. 3. de restit. cap. 4. part. 1.*
dub. ultim. num. 104.

188
Peccat qui-
dem. Peccat equidem. Quia id non est iam per-
mittere, sed concurrere, & cooperari ad pec-
catum illorum. Ita Sanchez *lib. 10. de matr. d.*
12. num. 52. Sa v. Peccatum, num. 6. Fagundez
tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 15. num. 34.

189
Auctoris re-
solutio. Certè non peccat dominus, aut parens, qui
famulis, ac filiis non auferat aliquam furandi
occasionem, cum eos ad furandum pronos vi-
dent aut suspicantur. Sed possunt eos obsequare
arcam aut scrinium apertum relinquentes eo
sine, ut furto comprehensi respiciantur non tamen
eo sine, ut peccent, quia id (vt Auctores secun-
dæ sententiæ, quam vnicè probabilem esse reor,
profantur) non solum est permittere furtum,
sed ad illud cooperari, & positivè concurrere.
Sic etiam suspicanti marito adulterium vxoris
licitum est illam obsequare cum testibus ido-
neis uti eam valeat de adulterio convincere.
Quia id non est eius crimini connivere, aut
cooperari; sed illud ad proprium commodum
permittere. Aliud enim est, rogare, iubere, con-
sulere malum, & cum illo concurrere; aliud
permittere, & non auferre illius occasionem:
hoc licet, ut quis cantior fiat, & veritatem
deprehendat, illud licet nunquam.

190
Explicio, quia min-
do licitum sit de
famulis, ali-
quid secreto a
domino surri-
pere, quando
non. Iam verò quia multi famuli exiis, qui do-
minum stipendio constituto inserviunt, qui sæpe
de stipendij tenuitate queruntur, & ob illam
se conantur à furtis minoribus excusare, & sa-
pe Confessorum aures ea re obtinunt: Et
quia sunt alij ex iis, qui gratis & solum ob vi-
ctum & vestitum inserviunt: qui ita misere à

dominis tractantur, ut vis ad victum neces-
saria illis præstent: has regulas habet statuere.
Si attento obsequio, in quo famuli pro stipen-
dio inserviunt, & attenta multitudinè, vel pen-
uria servorum, qui ad ita inserviendum eo
tempore compariuntur, eis constituitur saltem
infimum pretium pro stipendio, quod ea in re-
gionè eo tempore affolet famulistali ministe-
rio servientibus constitui: ad censendam est ius-
tum stipendium. Vnde si is famulus aliquid eo
titulo usurpet, quod sibi iustum stipendium non
datur, tenetur illud restituere, nisi evidenter
constet, dominum non esse inuitum si verò eis co-
stituitur minus in sum stipendio tunc consueto:
vel quia famulus in quando se locavit, & de pre-
tio convenit, consuetum stipendium ignoravit; vel
quia coactus fuit inuitus à ministris Regis pro
eo stipendio servire, vel à quocumque alio; vel
quia necessitate compulsus non inueniens ma-
ius pro eo se locavit, cum tamen nulla alia de-
tor circumstantia, cur minus valeat suum mini-
sterium, & obsequium, quam aliorum; tunc do-
minus tenetur ei pretium augere, & restituere
vsque ad iusti infimi limites. Molina *tom. 2. de*
iust. d. 56. vers. Quod. itaque.

191
Regula secun-
da. Si famulus, qui nulla mercede constituta,
pro solo victu, ac vestitu gratis domino inser-
vit, tam misere tractetur à domino, ut neque
ad victum necessaria, quæ aliis in domibus simili-
bus famulis dantur, sibi ministrantur; neque in-
dusia, caleci, galerus, & his similia conferantur:
sed domini expectent, ut ea sibi famuli aliunde
quaerant: culpandi non erunt, neque obligandi
ad restitutionem hi famuli, si ad hæc tantum
de bonis domini aliquid occultè usurpent: mo-
dò à domino sibi necessaria quoad victum,
ac vestitum prius petant, si id possint sine suo
damno, & maximo rubore efficere; alioquin
enim ea poterunt sibi, haud monite domino,
sibi occultè usurpare. Quia sustentatio com-
petens, ac vestitus licet parvus iuxta commu-
nem omnium consuetudinem eis de iustitia de-
betur. Molina *vbi supra, vers. Illud est obser-
uandum.*

192
Regula tertio. Si famulus operas suas domino locavit, ad
peragendas causas, ac sollicitando negotia: non
tenetur dominus illi augere salarium ad causa-
rum augmentum: sicut nec augetur salarium
advocati vel medici, auctis causis, vel infirmis,
nisi à principio id sit conventum. Vnde famu-
lus, si aliquid occultè furripit, nullam habet
furti exculationem. Gutier. *pract. lib. 1. quest.*
32. num. 2.

193
Regula quarta. Denique iis famulis, qui inserviunt mecha-
nicis magistris, vt eos suas artes edoceant, sala-
rium non debetur; imò ipsi ex consuetudine
magistris stipendia conferunt, vt edoceantur.
Vnde quicquid ex heri bonis attriuerint, resti-
tuere proculdubio tenentur. Molina *tom. 1. de*
iust. d. 56. vers. Alterum est. Ador. tom. 3. l.
8. cap. 13. quest. 3. Rebel. de iust.
part. 2. libr. 14. quest.
13. num. 2.
* * *

CAPVT XI.

Circa mutuum fratrum ac sororum obligationem.

PROBL. XLVI.

*Frater vterinus tenetur, & non tenetur
saltem pro ratione alimentorum so-
rores, ac fratres vterinos do-
tare sicuti aleretur.*

194
Nonnulla
suppono.

SUPPONO, fratres vtrique natos, hoc est eodem patre ac matre, si sint diuites, teneri dotare fratres ac sorores pauperes conuenienter ad genus suum, in vtroque foro soli, & poli. Quia inter fratres consanguineos & vtrique natos rarissima est conuetudo, cum illis omnia iura nominis, agnationis, & familiae sint communia. Barbo. 10. p. 4. l. ff. solute matrim. Menoch. l. 4. de presump. praeump. 189. num. 43. Barthol. ad l. cum plures 13. de administr. tutor. §. fin. & alij communiter. De fratribus, ac sororibus pauperibus consanguineis tantum, hoc est, ex eodem patre natis, diuersa tamen matre, idem est dicendum. Vnde tenentur fratres, ac sorores diuites in subsidium ac defectum ascendentium aorum ac proauorum scilicet, eos alere, & dotare competenter ad genus suum. Quia in huiusmodi fratribus ac sororibus consanguineis speciali modo considerantur in iure iura cognationis, Sanguinis, & familiae, l. 2. & l. spurij ff. unde cognati. Ergo considerari etiam debet onus dotandi. Molina 10. 1. de inst. d. 159. §. Nihilominus. Sorores & fratres vterinos pauperes, hoc est, ex eadem matre, & diuerso patre natos non tenentur fratres & sorores diuites dotare competenter ad genus suum, sed tamen eos alere tenentur: nisi sint heredes bonorum matris; tunc enim non solum alere, sed etiam dotare tenentur, sicut tenentur matres. Quia fratres & sorores vtrique coniuncti excludunt ab intestato, vterinos tantum; imò & filij fratrum, & sororum vtrique coniunctorum excludunt ab intestato fratrem ex eadem matre, & diuerso patre. Molina 10. 1. de inst. d. 164. §. Septima conclusio. & d. 159. §. Nihilominus. Quaeritur autem, an frater vterinus teneatur saltem pro ratione alimentorum dotare fratres ac sorores vterinos, sicut tenetur alere, nihil eis amplius pro dote constituendo, nisi id quod alioqui, plus minuse in eorum alimentis erat insumpturus?

195
Tenetur
plane.

Tenetur quidem. Quia hoc non est dotare simpliciter secundum dignitatem, & facultates suas competenter ad genus suum; sed pro modulo, ac tenuitate alimentorum. Bene enim valet argumentum de alimentis ad dotem: & de dote ad alimenta, ut passim Doctores communiter asserunt; & in iure nomine dotis veniunt etiam alimenta. Vnde in iure valet hoc

argumentum: Tenetur alere, ergo tenetur dotare pro ratione alimentorum. Sic Greg. Lopez l. 18. tit. 16. p. 6. Molina de primog. l. 2. c. 15. n. 61. Campeggi de dote. p. 1. q. 23. Boetii decisi. 129. n. 9. Tiraquel. de primog. q. 62. sine.

Non tenetur. Quia non valet in hoc casu argumentatio de alimentis ad dotem, cum ad sit textus expressus praescribens, fratres non teneri dotare vterinas sorores. l. cum plures. §. finalis ff. de administr. tutor. ibi: sed non dabit dotem sorori ex alio patre natae, etiam si ea aliter nubere non possit. Ratio est, quia alimenta dietim praestantur, mensuatim, aut ad summum annuatim: dos vero praestatur simul, & vno cumulo: & sic in dote agitur de maiori praedicio. l. Tutor 14. §. fin. ff. de administr. tutor. Haec est enim natura dotis, ut simul proferatur, & constituitur. Ita Barbosa p. 1. l. 1. ff. solut. matrim. 10. 1. numer. 126. Fagund. 10. 1. Decal. l. 4. c. 16. num. 7.

Idem asseruerim. Non enim valet argumentum de alimentis ad dotem, ut nostra probat assertio; valet tamen de dote ad alimenta. Haec enim est apta argumentatio: Tenetur dotare, ergo alere tenetur. Haec autem non est bona: Tenetur alere, ergo tenetur dotare; quia in dote agitur de maiori praedicio, quam in alimentis; dos enim datur simul, non sic alimenta. At si frater haeres sit bonorum matris tenebitur ad alendam & dotandam vterinam sororem. Quia ea obligatio imposita est rebus si non personis: vnde ea bona cum suo onere transferunt ad fratrem haereditatem: habetur expressè in c. cum haberet, de eo, qui duxit in uxorem.

PROBL. XLVII.

*Fratres, & patres Clerici, & beneficiati
possunt, & non possunt iura conscientia
sorores, ac fratres suos, filios, ac filias
etiam spurias ex fructibus Beneficij dota-
re, ex eo capite: Quia dos succedit ali-
mentorum loco.*

SUPPONO posse si velint, & requiro ex quo scapite id possint: An quia dos loco alimentorum succedit? Ita plane. Vnde si tenentur alere fratres, sorores, ac filios etiam spurios, etiam pro modulo alimentorum dotare tenentur: quod arctius est, quam Possunt. Sic Azor. 10. 2. l. 11. c. 40. q. 6.

Non possunt dotare sorores fratres, ac filios spurios eo quod dos succedit alimentorum loco. Quia dos loco alimentorum minime succedit; non enim valet argumentum de alimentis ad dotem: valet tamen de dote ad alimenta, cum alimenta dietim praestentur, mensuatim, vel annuatim; dos autem vno cumulo constituitur. Vnde in dote agitur (ut Probl. 46. vidimus) de maiori praedicio dotantis. Et quia dos primario datur ad sustentandam familiam, secundario ad vitam sustentationem; alimenta vero semper & solum dantur ad sustentandam vitam conuenienter ad genus tantum: quamobrem est diuersa ratio in dote, ac in alimentis. Ita Abbas ad c. Peruenit de arb. num. 1. & 5. Valquez de success. creat. l. 2. §. 20. num.

Secl. II. De Præcepto IV. Problemata 261

num. 3. 14. ubi latè probat, dotem loco alimentorum minimè succedere.

200
Expono
quo titulo
possunt.
Igitur si hoc titulo Clerici non possunt dotare Fratres, Sorores, ac filios; quoniam titulo possunt: Certè id possunt, quia hoc in casu dos titulo elemosynæ præstatur. Solum hoc titulo fratres, aut patres Clerici, & beneficiati Sorores suas pauperes, fratres, filios, filiasque in defectum bonorum patrimonialium dotare possunt ex fructibus Beneficij. Hoc fundamento hanc sententiam Panormitanus fulcit, quod fortius Azoris mei venia, esse crediderim.

PROBL. XLVIII.

Fratres, ac patres Clerici tenentur, & non tenentur Fratres, Sorores filios, ac filias etiam spurias ex bonis Ecclesie dotare.

201
Tenentur ad
id patres, &
fratres.
Non solum possunt, si velint, fratres, aut patres Clerici etiam beneficiati Fratres, Sorores, ac filios etiam spurios dotare: sed ad id tenentur in utroque foro in defectum bonorum patrimonialium. Quia in cap. Peruenit, de arbitr. num. 5. & in l. Promittendo 4. in iur. Cod. de iure dotium, disponitur, fratrem Clericum promittentem dotem sorori, teneri eam in subsidium, ac defectum bonorum patrimonialium ex fructibus Beneficij persolvere. Sic Barbosa tom. 1. part. 4. lib. 1. ff. solutio matrimonij. num. 132. Butrius ad cap. Peruenit, n. 2. Imola ibi, num. 1. Garcia Gallego tract. de expensis. cap. 4. num. 36.

202
Non tenentur.
Non tenentur dotare, sed possunt si velint. Quia (vt Problem. 47. vidimus) dos solum titulo elemosynæ potest conferri. Ergo nec tenentur eam dare, nec ad id cogi possunt. Nam extra casum extremæ necessitatis elemosyna faciens arbitrio committitur, cui potius velit eam elargiri: elemosyna namque est voluntaria, & non coacta quoad electionem, excluda extrema necessitate, & cæteris paribus. Et quidem ex cap. Peruenit, nihil in contrarium colligitur. Quia ibi tantum dicitur fratrem Clericum sua sponte sororem dotasse; non autem dicitur, dotasse inuitum, aut obligatum fuisse ad dotandum. Postquam autem liberè, & spontè dotauit, iustissimè potuit obligari ad soluendam dotem promissam ex fructibus Beneficij in patrimonialium bonorum defectum. Neque lex Cum plures Clericos comprehendit expresse, cum Clerici, & eorum bona Ecclesiastica effugiant iuris civilis dispositionem: nec ius civile absque Papæ facultate de bonis Ecclesiasticis, quales sunt Beneficij fructus, potest disponere. Ità Panormit. ad cap. Peruenit, de arbitr. Fagund. tom. 1. Decalog. lib. 4. cap. 7. num. 5.

203
Secunda sententia subseribitur.
Fateor, primam sententiam communiorē esse, ac pluriūm Doctorum autoritate fulciri. At quod cum paucis secundæ subseribo, asserens, posse Clericos ex Beneficij fructibus dotare pauperes sorores filios, ac filias suas spurias etiam: non tamen ad id teneri. Addiderim, nec teneri etiam, vt aliqui existimant, apponere pactum, in dote, vt, soluto matrimonio, dos ad Ecclesiam reuertatur. Quia

dos illa datur elemosynæ titulo, quæ cum impenditur, absolute impenditur, & non sub conditione reuertendi ad largitorem, si pauper accipiens moriatur, vel viuens ad fortunam meliorem recurrat; posse tamen illud apponere, si eis libuerit. Ratio est, quia Clerici possunt dotare ex fructibus suorum Beneficiorum, & hæredes intinere quoscumque alios pauperes, sine eiusmodi pacti appositione: Ergo & sorores proprias, & filios, ac filias suas, quando pauperes sunt. Neque enim ex eo, quod consanguinitate sint propinqui peioris sunt conditionis quam reliqui pauperes.

PROBL. XLIX.

Licet, & non licet Clericis ex fructibus Beneficij dotare sorores spurias, vel spurios fratres ex coitu legitimo damnato.

204
Nonnulla
suppono.
Suppono, coitum damnatum non esse quaecumque in re fornicaria peccatum, sed coitum inter personam, vel personas adulteras, aut habentes impedimentum dirimens, vel impediens consanguinitatis, affinitatis, vel voti castitatis simplicis, aut solennis, vel Sacros Ordines. Itaque filij spurij, seu ex coitu damnato illi dicuntur in iure, qui sunt ex adulterio, & quorum patres, vel matres hæc habent ad contrahendum impedimenta. Quæsierim igitur, an liceat Clericis ex fructibus Beneficij dotare fratres, vel sorores spurias ex coitu legitimo damnato ex iure antiquo, & communi?

205
Minimè sit
licet.
Minimè eis licet. Quia ius civile id expresse negauit filiis spuris ex coitu damnato: vt constat ex Authent. Ex complexu Codic. de incest. nupt. & Authent. Quibus modis naturaliter efficiantur liberi, §. vltim. & Authent. Licet patri, Codic. de natural. liber. Sic Azor. tom. 2. lib. 2. cap. 4. quest. 7. Vbi prohibentur huiusmodi spurij accipere à Clericis alimenta: Ergo efficacius à dote accipiendo prohibentur.

206
Licet omnibus.
Eis licet omnino. Quia licet ius civile id interdixit, ius tamen Canonicum æquius iudicauit, hæc in re, quam æquitatem iam Iudices civiles hodie sequuntur: & constat ex c. Cum haberet, de eo, qui duxit in uxorem eam, quam polluit per adulterium. Et ex cap. 1. et venerab. in fine, & ex Gloss. ad cap. Cum haberet. Ratio est, quia alimenta sunt simpliciter necessaria ad vitam, & hæc iure naturali, non æquitate tantum quibuslibet filiis etiam spuris debentur, nec possunt minui, aut potestate humana tolli. Igitur, si de alimentis loquamur, non solum possunt Clerici, sed etiam teneri alere Fratres seu Sorores spurias ex coitu damnato, & posse ad id obligari pro utroque foro: dotare autem possunt, si velint, titulo scilicet alimentorum, aut elemosynæ: quod ius civile videtur abnegasse. Possunt ergo, si velint dotare spurios Fratres, aut Sorores ex coitu damnato: non tamen ad id tenentur, neque possunt in aliquo foro obligari. Ità Curtius de iure paron. verb. Honorifice, numer. 13. Abbas ad cap. Peruenit, de arbitr. Sylvest.

Sylvest. v. Clericus. 4. q. 14. Fagund. 10. 1. Decal. l. 4. c. 17. n. 6.

207
Auctori sen-
sentia.

Crediderim ius civile non prius simpliciter spurios huiusmodi alimentis ad vitam necessariis, sed aliis laucioribus ad familiæ honestatem. Licet verò interdixerit, ne de eis impendatur, ius canonicum mitius adiudicauit. Vnde Clerici possunt, si velint fratres ac sorores sic spurias decenter titulo eleemosynæ, vel alimentorum dotare. Hæc autem procedunt de iure Canonico antiquo. Nunc verò, an id interdictum sit Clericis constitutione noua Pij V. quæ incipit *Quæ ordini Ecclesiastico*, est dubium. Nam ibi Pontifex reddit in clericis omnes licentias, & facultates irritas, privilegia, dispensationes, & donationes, siue inter viuos, siue causa mortis, testamenta, & alia huiusmodi in quæcumque illegitimos siue proprios, siue extraneos facta. Existimo tamen, noluisse Pontificem per hæc verba iuri communi derogare: quod præscribit, ut filiis, ac sororibus etiam spuris alimenta præstantur, quæ sunt de iure naturæ: sed voluisse tantum abrogare aliquas speciales licentias, ac facultates concessas aliquibus Prælati, ac personis Ecclesiasticis testandi, aut donandi aliquid de fructibus, seu redditibus Beneficii. Neque etiam voluisse illis interdicare constitutionem dotis titulo eleemosynæ, & pro modo alimentorum. Sic respondet Azor. 10. 2. l. 1. c. 11. Nauar. 1. de spoliis Cleric. §. 19. num. 9. 10. & 11. Barbosa 10. 1. p. 4. l. 1. ff. soluto matrim. n. 65.

PROBL. I.

Huiusmodi fratribus sororibus, filiis, seu filiabus spuris solummodo præstanda sunt, & non solummodo sunt præstanda alimenta quæ ad vitam sustentationem sunt præcisè necessaria.

208
Solum tenen-
tur ad præ-
sta-

Quæstio est, quænam alimenta huiusmodi filiabus, filiis, fratribus, sororibus spuris præstanda sint: an illa solum, quæ sunt præcisè ad vitam necessaria: an verò illa, quæ necessaria sunt ad transigendam vitam competenter ad genus proprium? Fratres & patres solum tenentur ad ea alimenta eis præstanda, quæ præcisè necessaria sunt ad vitam sustentandam, nulla habita ratione diuitiarum, honoris, vel generis paterni. Quia cum huiusmodi alimenta spuris præstentur miserationis gratia: secundum tantum naturæ indigentiam præstanda sunt. Sic Bald. l. si maritus. ff. eodem. Palati. in repetit. c. Per vestras, notab. 3. §. 24. nu. 3. Callan. consil. 39. n. 55. Gamma. decis. 343. n. 4. Corduba l. si quis à liberis, §. idem rescriptis. à n. 48. ff. de liber. agnosce.

209
Non solum
ad præstati-
onem.

Alimenta filiis fratribus ac sororibus spuris præstanda sunt non tantum quo ad vitam necessitatem subleuandam; sed attentis diuitiis paternis, vel fraternis, honore, dignitate, ac generis splendore. Quia id exprimitur c. cum habeat, ad finem, de eo qui duxit in uxorem eam, quam polluit, dum decernitur, spuris præstari alimenta secundum id, quod suppetunt facultates paternæ: Ergo ad diuitias paternas debet respe-

ctus haberi, ac consequenter ad eius dignitatem, & generis splendorem. Textus sic: *Filiis (spuris) secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministrantur.* vbi Glof. v. secundum facultates. inquit: Hoc est regulare, quod secundum facultates alimenta ministrantur. Ita Gregor. Lopez l. 10. tit. 13. p. 6. v. Heredat. Callaneus sibi contrarius in consuetudinib. Burgundie rubr. 8. §. 3. n. 11. Tello l. 10. Tauri nu. 1. Certantes ibi, n. 6. Et hanc opinionem communiter receptam esse in forensibus controuersis testatur Molina de primog. l. 2. c. 15. n. 18. & Matienzo l. 8. tit. 8. l. 5. ordinat.

Hoc verius esse crediderim; quia alimenta hæc, spectato iure canonico, non dantur præcisè secundum exigentiam naturæ, ac commiserationis causæ: sed secundum naturæ exigentiam spectata paternæ, aut fraternæ dignitate, & iure sanguinis, generis nobilitate, ac facultate diuitiarum. Si ergo pater, aut frater sit diues alimenta spuris præstari debent securum id quod diues suam familiam alere solet: si verò pauper, tunc necessaria iuxta pauperum morem præstentur.

PROBL. II.

Vestes pretiosæ quas sponsi assolent mittere sponsis suis, ut in die nuptiarum illis induantur, soluto breui matrimonio, per obitum sponsæ, & in dubio, an sponsus voluerit ea ornamenta absolute donare; pertinent, & non pertinent ad hæredes sponsæ.

Nonnulla lubet circa materiam partitionis inter fratres in præsentem differere, ut constet, an teneantur aliqua bona de quibus maior est difficultas in diuisionem adducere. Suppono autem ad præsentem questionem, vestes & ornamenta data à parentibus filiis, vel filiabus nubentibus posse, & non posse à collatione diuisionis liberari. Nam si constat data fuisse, ut die nuptiarum ornatus appareant: conferenda sunt; quia non fuerunt translata in dominium filiorum, sed semper in dominio parentum permansere. Si constat fuisse simpliciter donata, tunc attento iure communi, non sunt conferenda in diuisione aut partitione bonorum inter fratres; quia sunt simplices & ac liberales donationes, quæ de iure communi non conferuntur, quando non excedunt quantitatem, quam parentes donare poterant absque insinuatione, iuxta leg. penult. C. de collat. Velasco de partit. c. 13. n. 57. & alij. Hinc insurgit aliud dubium huic affine, num vestes pretiosæ, quas sponsus assolent mittere sponsæ suæ ante contractum matrimonium, ut in die nuptiarum illis induantur, soluto breui coniugio per obitum sponsæ sine liberis decedentis sint ipsi sponso restituendæ, an hæredibus sponsæ debeantur: Certe quæstioni huic etiam cum distinctione respondeo. Si quando vestes, vel ornamenta immissa sunt ab sponso sponsæ, constat voluisse eas simpliciter donare, non sunt restituendæ sponso, sed sponsæ pertinent ad hæredes, modo non excedant quantitatem, quam sponsus absque insinuatione sponsæ poterat donare: nam si excedant, valor pro excessu restituendus est sponso. Constat ex l. 1. C. de

Secl. II. De Precepto IV. Problemata. 263

de donat. ante nuptias. & in hoc puncto omnes consentiunt. At in dubio, an voluerit, vel noluerit donare, quaeritur, utrum vestes illae seu ornamenta ad sponsum pertineant, an ad sponsae heredes?

212 *Pertinent ad sponfam, sed ad heredes spon-
si, non ad
sponfam.*
Non pertinent ad sponsum, sed ad heredes spon-
sae. Quia in dubio praesumenda est simpli-
citer donatio, maxime si moris sit in aliqua ci-
uitate aut Regno, hac ab sponso ad sponfam
immittere, & verendum sit, id sponsum non
agere. Quia in omnibus contractibus & dona-
tionibus spectandus est semper mos Regni, ac
civitatis; semper enim istiusmodi res censentur
datae iuxta morem civitatis, iuxta l. penult. §. 1.
ff. soluto matrim. Sic Afflictis decis. 315. num. 7.
Qui quidem addit: sane prodigalia vestimenta,
qua modernus abusus induxit, donata censi non
puto, nec monilia, nec lapides pretiosos. Quia ne-
mo praesumitur velle male vii subit antia sua cum
damni enormitate.

213 *Ad sponfam
pertinent, non
ad spon- si
heredes.*
Ad sponsum pertinent, etsi non excedant
quantitatem, quam sponsum absque insinua-
tione donare non potest, sed intra illam con-
tineatur; non ad sponfam. Quia Glossa commu-
niter recepta ad l. cum qui §. si certum petatur,
asserit, nunquam praesumi donationem simpli-
cem, si aliunde detur aliqua coniectura, qua
contrarium possimus coniectare iuxta leg. cum
de debito ff. de probat. Cum igitur in praesenti
casu illa occurrat coniectura, quod sponsum hac
ce vestes, ac ornamenta sponsae immitat, ut
in die nuptiarum ornatus appareat, vel proce-
dat ad Templum: cessat omnino donationis
praesumptio. Ita Barthol. ad l. 1. §. Nec castrense,
ff. de collat. bonor. n. 10. Imola ad l. penult. §. ser-
vius n. 10. ff. soluto matrim. Fagund. to. 1. Decal. l. 4.
c. 19. n. 14. Palati. in repet. rubr. de donat. inter vi-
rum & uxorem §. 7. Gama decis. 123. n. 1. & alij.

214 *Hanc partem
num recepta
rem alio.*
Hac sententia hodie est planè recepta,
quam veriolem esse crediderim. Nec enim
Matthaei de Afflictis coniectura convincit, dū
ait, in hoc casu si vestes, aut monilia sint tradi-
ta ac missa in civitatem, aut locum, in quo mor-
is est ad sponfam immittere, & verendum ef-
set sponso id non facere; praesumendam esse do-
nationem: nam hac coniectura infirma est, &
in illum potes retorqueri, ut aptè docet Gama.
Nam in ea circumstantia, si verendum esset
sponso hoc non agere, magis praesumitur id fieri
ob necessitatem, quam ob voluntatem, argu-
mento l. Pecunia ff. de aliment. & cibis leg. ideo-
que non censetur simpliciter merè gratis &
liberaliter donata. Quia in necessitatibus ne-
mo praesumitur liberalis, nemo liberalis exi-
stit.

PROBL. LII.

Patrimonium Sacrorum Ordinum est, & non
est adducendum ad collationem, si
attingat aliorum fratrum legi-
timam & tertiam pa-
tris dotantis.

215 *Nonnulla
primitia.*
Suppono, Concilium Trident. sess. 21. c. 2.
Non inducere absolutam prohibitionem
alienandi patrimonium, quod assignatur à pa-

re filio pro ordinum susceptione: sed donec
Sacris ordinatus, Ecclesiasticum Beneficium
sit adeptus, vel aliunde habeat, unde congruè
ac decenter vivere possit. Quaeritur itaque,
num donatio facta à patre filio ad titulum pa-
trimonii pro suscipiendis Ordinibus Sacris de-
beat conferri in eo casu, quo filius sacris ini-
tiationis collationem cum aliis fratribus ingredi
voluerit, aut alij fratres in legitimis defrauda-
ti, id requisierint.

216 *Non tenetur
ad ducere, si
ad ducere, si
non vult fi-
lius sacri ini-
tiationis id pa-
trimonium.*
Filius Sacris initiatus potest spe consequen-
di maiorem portionem, quam sibi à parenti-
bus fuerit donata, conferre cum aliis fratribus
suum patrimonium, non tamen ad id tene-
tur: Nam si contentus suo patrimonio velit
abstinere à paterna hereditate, id poterit
efficere. Quia Tridentinum solum prohibet
alienationem patrimonij illius qui ini-
tiationis sacris, non habet aliunde, quo vi-
vere possit: at qui spe melioris legitimae illud
dimittit, non alienat, sed in melius commutat,
& habet unde melius sustentari possit. Potest
autem id non conferre, si contentus sit. Quia
donata à patribus filiis ob militiam terrestrem
non conferuntur, etiam si legitimam aliorum
filiorum attingant, & tertiam parentum exce-
dant, nam castrensia reputantur l. fin. C. de collat.
Ergo nec etiam conferuntur ea, quae ad mili-
tiam coelestem donantur: valet enim argumen-
tum ab una militia ad alteram l. Miles ff. de re
iudicata. Sic Caldas Perei ad l. si curatorem, v.
Lafis, n. 132. Gratian. disceptat. forens. c. 259. n.
31. Ripa observ. 230. Rojas de success. c. 7. n. 46.
& alij.

217 *Id conferre
necessario tenetur.*
Praefatum patrimonium necessariò est con-
ferendum. Quia bona castrensia donata cum
præiudicio tertij, etiam adducenda sunt ad col-
lationem, quatenus tertio id est aliis fratribus
præiudicant. Ita Couar. ad c. Raynaldus, §. 2. n.
7. de testam. Azor. de partition. p. 2. q. 13. Salcedo
in pract. ad Bernard. c. 18. n. 16. Petr. de Ledes.
p. 1. sum. tr. de Sacram. Ordin. c. 7. concl. 6. Molina
to. 1. de iust. d. 238. & 241. Garcia de Benef. p. 2.
c. 5. n. 159.

218 *Hanc partem
non esse pro-
babiliorum.*
Probabiliorum hanc partem esse existimo.
Quia quando huiusmodi patrimonium excedit
portionem illam, de qua pater, vel mater illud
constituens liberè disporre potest, quae apud
Castellae Regna est tertia & quinta: non est
negandum, præiudicio id esse aliis filiis, quo-
rum legitimam attingit: quae autem cum præ-
iudicio tertij efficiuntur, iure naturali sunt il-
licita, & iniqua. c. si diligenti, de foro com-
petenti.

PROBL. LIII.

Patres tenentur, & non tenentur filios alere
in studiis ceteris, quoad usque
illa absoluant.

219 *Tenentur pla-
ne.*
SI filius de licentia patris novare operam stu-
diis inceptis, tenentur parentes ei omnes
expensas usque ad gradus Doctoratus, vel ad
gradus formatum subministrare. Quia eo ipso,
quod licentiam impertiit, visus est necessaria
ad eius executionem velut promississe. Sic Me-
noch. de praesumpt. l. 3. q. 29. num. 86. Cor-
duba

duba in §. Non tantum, num. 32. Rebel. de insti. part. 2. qu. 8. sect. 3. num. 33.

220
Non tenentur

Non tenentur parentes filiis in studiis alimenta præstare, quoadvisque ea absoluant, quamvis de patris licentia inceperint: nisi inter patrem, ac filium reliquosque cohæredes pactum intercedat. Quia in reliquorum fratrum id cederet præiudicium. Ità Anton. Gomez allegans multos ad l. 29. Tauri, num. 18. Molina tom. 1. de inst. d. 239. vers. Dubium est. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 10. num. 19. & alij.

221
Hoc dicendum existimo.

Hoc dicendum existimo, adiciens consequenter nec mortuo parente, teneri reliquos cohæredes eadem alimenta continuare, quoadvisque illi studia persolvant, nisi inter patrem, ac filium, & reliquos cohæredes pactum intercesserit, quod ea alimenta in legitimam filiorum impentur.

PROBL. LIV.

Libri filiis à parente ad studendum dati, sunt, & non sunt ab onere collationis exempti.

222
Sunt filiorum, nec ad collationem adducuntur.

Libri huiusmodi in quocumque eventu semper filiorum studentium sunt, & literaturæ, quando filiis sunt traditi etiam si studia sua non absoluant, nec in proximo sint ad literas exercendas, in bonum commune: vnde nunc sunt ad collationem adducendi. Quia pater tradens filiis studentibus, libros, videtur eos absolute impertire non solum ad usum, sed ad dominium. Et huic absolute donationi censentur fratres reliqui annuere ob honorem literarum, quo cupiunt fratrem suum. Sic Anton. Gomez ad l. 19. Tauri, num. 17.

223
Non sunt filiorum ideo adducendi ad collationem.

Sunt adducendi ad collationem. Quia patres non intendunt tradere filiis dum in studiis versantur, huiusmodi libros tradere, ita ut statim ipsorum efficiantur, & plenum in illos habeant dominium, sed eis traduntur ad usum, sicut & reliqua suppellex, qua in studio utuntur. Quamobrem dominium illorum sicut & reliquæ suppellectilis ad patrem spectat, & in patre perseverat, suntque veluti bona profecticia nondum à parentibus filiis donata. Ità Molina tom. 1. de inst. d. 239. vers. Quod ad libros attinet. Fagund. tom. 1. libr. 4. cap. 10. nu. 21.

224
Liberis distindio.

Ego quidem existimo, si libri empti fuere à patre filio, & filius sub patria potestate existens, erat Doctor, licentiatu aduocatus, vel Iudex: aut absoluerat studia, & erat iam in proximo paratus ad exercendum id, quod didicerat; & hi libri erant iam filio traditi, vel promissio, aut donatio illorum illi à patre facta, & ab ipso acceptata fuit: tunc filij libros esse, nec esse adducendos ad collationem veluti bona quasi profecticia: nec patrem teneri illos imputare in eam partem, de qua potest disponere. At si tempore mortis patris libri

non erant filio traditi, nec illorum donatio, & promissio à patre filio facta, & acceptata, siue filius studia absoluerit, & esset in proximo ad exercendas literas, quas didicerat, aut illas iam exerceret: siue non: conferendos esse præfatos libros. Quia nondum erat perfecta donatio. Nauar. sum. cap. 17. num. 19. Menoch. de arbit. l. 1. centur. 2. casu 131. Mantica de iur. citis, & ambig. conuent. libr. 19. titul. 14. num. 8. Gratian. disceptat. forens. cap. 50. num. 24. & alij communiter.

PROBL. LV.

Filius tenetur, & non tenetur, cum aliis fratribus, & cohæredibus ad collationem ea quæ male insumpsit adducere.

Asolent non semel filij multa à parentibus furto auferre ludo, ac luxuriæ, ut in. Tenentur, adducere ad collationem. Hi quidem tenentur ea cum fratribus ad partitionem adducere, & in partitionem legitimæ, quæ ad illos pertinet, computare. Quia fratribus aliis modeste viuentibus manifesta infertur iniuria, si dissipata illa bona in collationem non adducatur, & melior circa hoc iniqui fratris esset conditio. Sic Nauar. sum. cap. 17. num. 164. citans Glossam ad l. ludo. Cod. de collat. Sylvest. verb. Pecuniam 2. q. 6. Anton. Gomez ad l. 19. Tauri, num. 25. D. Antonin. part. 2. titul. 1. cap. 15. §. 1.

Non tenetur, ea adducere ad collationem. Quia non semper quando filius inordinate, & illicitè aliquid contra voluntatem patris insumit, ita ut mortaliter peccet transgrediendo patris voluntatem, tenetur illud restituere, aut adducere ad collationem cum aliis fratribus. Nam raro inuenitur pater, qui velit, ut filius post mortem suam, id quod ita insumpsit, ad partitionem adducere teneatur. Et sufficit ea tacita, ac præsumptua patris voluntas, ut filius sit à collationis onere immunis. Ità Sotus libr. 4. quest. 5. artic. 5. Molina tom. 1. de inst. d. 242. vers. Vt verò hac, & versic. Deinde dico. Fagund. tom. 1. Decalog. libro 4. capite 24. numero 2.

Ego quidem nec in totum abnego, nec in partem concesserim. Certè quando filius male absumpsit non maiorem quantitatē, quam pater contentus esset, ut ille in sui sustentationem, honestamque recreationem insumeret: ad nullam tenetur restitutionem, si quid intra illam summam inordinate, illicitè, & contra voluntatem patris, vel matris in ludo, aut cum meretricibus, aut quouis alio modo illicito absumpsit. Attamen, si quod sic dissipauit admodum excedat, iam non præsumitur patris voluntas annuens cum graui aliorum fratrum præiudicio.

LIBER